

Како се спасити?

Православни хришћански поглед на спасење

БАРБАРА ПАПАС

Како се спасити?

Још неколико размишљања на тему Како се спасити?...

Блаженочивши Архиепископ Јаковос, поглавар Грчке Православне Архиепископије за Сјеверну и Јужну Америку о овој књизи је написао:

„Књига *Како се спасити?* представља изазован и стимулативан православни поглед на поруку о спасењу. Ми предлагемо да се поменута књига користи као подстицај за разне дискусије на часовима вјеронауке, различитим духовним сабрањима и *гдје год су двоје или троје сабрани у Име Његово.*“

Пречасни отац др Стенли С. Харакас, професор емеритус на катедри за православно богословље Хеленик колеџа – Теолошког Факултета Светог Крста у Бруклину, држава Масачусетс сматра:

„ ... [они] који читају *Како се спасити?* ће добити јасну слику о истинама спасења у њиховом пуном библијском и црквеном значењу.“

Пречасни Георгије С. Никозисин, Сент Луис, Мизури

„ ... предиван допринос не само за православне хришћане, него и за неправославне такође... књига представља дубоку богословску науку на близак и приступачан начин, без употребе тешко разумљивих богословских израза...“

Како се спасити?

Православни хришћански поглед на спасење

БАРБАРА ПАПАС

Предговор
Митрополит Никитас [Лулиас]

Илустрација на корицама
и иконе унутар књиге:
Рођења Христовог, Четворице јеванђелиста,
Христов силазак у Ад и Христос Сведрижатељ
отац Антоније Салзман

икона Страшног Суда
отац Лука Дингман

Превод на српски
Милутин Н. Јањић

Коректура и лектура
Драгомир Јанковић

шесто допуњено издање

Амнос Публикације

Од истог аутора:
First and Second Corinthians: a Study of Paul's Letters
ISBN 978-1928653257

Регина Ортодокс Прес, Салисбури, Масачусац

God's Bubbly, Gurgly, Overwhelming. Overflowing Love
(Књига за дјецу свих узраста)
ISBN-10: 0962372161. ISBN-13: 9780962372162
Амнос Публикације, Вестчестер, Илинојис

Copy rights Barbara Pappas, 1984, 1986, 1995, 1997, 2006, 2013

Сва права задржана. Ни један дио ове књиге не може бити публикован, преузет или прекопиран у било ком облику, без обзира да ли се ради о електронском, механичком, фотографском, аудио или било ком другом облику без писменог одобрења издавача. Изузетак чине аутори, који могу користити кратке цитате у својим критичким приказима на ову књигу.

ISBN: 978-0962372186
Амнос Публикације, Вестчестер, Илиноис

Контролни број библиотеке америчког Конгреса: 2011919253

Прво издање јул 1984
Прештампано издање октобар 1984
Друго издање јануар 1987
Треће (допуњено) издање јун 1995
Четврто (допуњено) издање јул 1997
Пето издање новембар 2006
Шесто (допуњено) издање јануар 2013
123456789-1918171615141312

Превод на корејски 2002; Преводи на француски, грчки, српски, руски,
арапски и шпански 2013

Amnos Publications
Holy Apostles Greek Orthodox Church
2501 South Wolf Road
Westchester, IL 60154

AYS Global Outreach website: www.orthodoxareyousaved.org
Email: info@orthodoxareyousaved.org

Веб сајт иконографа, свештеника Антонија Салзмана: www.imageandlikeness.com
Email: info@imageandlikeness.com

Веб сајт иконографа, свештеника Луке Дингмана: www.lukedingman.com
Email: postmaster@lukedingman.com

Посвећено мом оцу и Петру на сјећање са љубављу

РИЈЕЧ АУТОРА

Процес самог спасења не би могао бити потпун без препознавања и признања синергичке улоге Пресвете Богородице, коју Мајка Божија прихвата на том путу. Она је прихватила вољу Божију у свом животу без обзира на тугу, која ће јој са новом улогом испунити дане на земљи. Стога јој се ми дивимо и величамо је, због њене снаге и љубави.

Митрополити чикашки Јаковос и денверски Исаија као и високопречасни свешетници Вилијам С. Чиганос, др Стенли С. Харакас, те новопрестављени Џорџ Никозисин су прочитали оригинални рукопис овог рада и дали корисне сугестије. Каролин Скоирчет и Нола Вандаракис су са љубављу, али критички урадили коректуру текста. Ана Ламброс је много помогла у припреми и штампању текста. Линда Харди се потрудила око мукотрпних техничких послова везаних за припрему неколико нових издања.

У овом, шестом издању, четврто поглавље у поднаслову *Да сам само* је у цјелости ново, а читав текст у књизи је допуњен са много новог материјала, што се нарочито односи на треће поглавље у којем је ријеч о Божанским Тајнама. Такође, додат је и нови „Увод“, написан од стране митрополита Никите, који значајно доприноси инструктивним и инспирационим вриједностима књиге, те се природно надовезује на прекрасни иконопис оца Антонија Салзмана и оца Луке Дингмана, који уједно показује улогу коју иконографија, као велики дар у животу цркве, посједује. Њихов иконопис кроз боје и фигуре изображава богословље представљено у тексту.

Такође, по старој навици ја сам замолила људе различитих профила да прочитају и дају коментаре на ово ново издање. Свако од умољених је допринио да се кроз охрабрења, подршку, сугестије и питања искристалишу и појасне идеје које сам жељела да пренесем. Стога посебну захвалност упућујем митрополиту Исаји, пречасним оцима Билу Чиганосу и др Перију Хамалису, мојим кћеркама Деани, Мишел и Лаини за њихову несебичну, продуктивну и сталну подршку. Презвитери Рут Ул за њен посебан допринос да текст приближим млађим генерацијама, мојим унуцима Јустину и Мајклу и на крају мом супругу Георгију, коме благодарим за његову безрезервну подршку у овом пројекту, а уједно и што је мој сапутник у животу.

Нека Господ и даље преобилно шаље свој благослов на ове своје слуге, као и на све оне који стоје иза успјешног завршетка овог пројекта, а који су и поред њихове незамјењиве улоге и помоћи да овај пројекат успјешно увиди свјетлост дана, жељели да остану анонимни.

САДРЖАЈ

Предговор	10
Увод за шесто издање <i>Митрополит Никитас</i>	11
Увод за предходна издања <i>Пречасни Вилијам С. Чиганос</i>	13
ИКОНА РОЂЕЊА ХРИСТОВОГ: ПРВО ПОГЛАВЉЕ	17
I. ПРОМИСАО БОЖИЈА	20
ИКОНА ЧЕТИРИ ЈЕВАНЂЕЛИСТА: ДРУГО ПОГЛАВЉЕ	30
II. ТАЈНА СПАСЕЊА	32
ИКОНА ХРИСТА СВЕДРЖИТЕЉА (ПАНТОКРАТОРА): ТРЕЋЕ ПОГЛАВЉЕ	42
III. ПУТ КА ЦАРСТВУ НЕБЕСКОМ	44
ИКОНА ХРИСТОВОГ СИЛАСКА У АД: ЧЕТВРТО ПОГЛАВЉЕ	53
IV. ДА САМ САМО	56
ИКОНА СТРАШНОГ СУДА	63
Закључак	66
Биљешке	67
Литература	71

<i>Изабрани цитати из дјела Отаца Цркве</i>	<i>Поглавље</i>	<i>Страна</i>
Атанасије Велики (290-373 A.D.)		
<i>Живот душе ван тијела</i>	4	58
<i>Смрт више није страшина</i>	4	59
Василије Велики (330-379 A.D.)		
<i>Господ раздјељује огањ</i>		65
Григорије Велики (540-604 A.D.)		
<i>Онај који познаје Бога</i>	2	32
<i>Догађај који је отворио врата раја</i>	2	40
<i>О неосуђивању самих себе или других</i>	3	51
Григорије Назијанзин (329-391 A.D.)		
<i>Дрво познања</i>	1	21
<i>Коме је цијена искупљења плаћена</i>	1	25
Григорије Ниски (330-395 A.D.)		
<i>Како је заробљен Сатана</i>	1	24
<i>Када праведност и милост долазе заједно</i>	2	
Исак Сирин (око 700 A.D.)		
<i>Љубав према Богу мора бити доказана</i>	1	26
<i>Двоструке оштрице силе љубави</i>	4	59
Јефрем Сирин (298-373 A.D.)		
<i>Радост и агонија</i>	3	52
Јован Дамаскин (676-749 A.D.)		
<i>Дрво живота</i>	1	21
<i>Вјечни огањ</i>	4	56
<i>Крст на нашим челима</i>	4	58
Јован Златоуст (347-407 A.D.)		
<i>О нашем откривању благодати</i>	2	33
<i>О осуђивању</i>	2	40
<i>Крв која је учинила небо доступним</i>	3	46
<i>Небо и пакао на земљи</i>	3	50
<i>Бити непознат Христу</i>	3	50
<i>О беди, бити лишен доброга које долази од Господа</i>	4	56
<i>Прекасно покајање</i>	4	57
<i>У непосредној близини Божијој</i>	4	58
<i>Сан већи од обичног трајања</i>	4	60
Кирило Александријски (376-444 A.D.)		
<i>Када је смрт изгубила своју снагу</i>	1	25
Лав Велики (око 400-461 A.D.)		
<i>О Христу као испуњењу закона</i>	1	29
Макарије Египатски (300-390 A.D.)		
<i>Они који носе Господњи знак</i>	4	58

*Молимо вас, пак, браћо, препознајте оне који се труде
међу вама... и имајте их у изобилној љубави за дјело њихово.*
1 Солуњанима 5,12-13

ПРЕДГОВОР – *AYS-ов* ГЛОБАЛНИ ПОДУХВАТ

Издазак из штампе шестог издања књиге *Како се спасити?* представља почетак нове мисије за ово штампано дјело. У суштини, ово ново издање одређује почетак нове мисионарске дјелатности од стране нашег *AYS глобалног подухвата*, који се огледа у томе да рашири већ постојећи утисак, који је књига кроз своја предходна издања оставила на читалачку публику.

На нашем веб сајту www.orthodoxareyousaved.org постоји већи број превода књиге *Како се спасити?* на шире познате језике. Заинтересовани из читавога свијета могу без икакве накнаде да преузму постојеће преводе. Могућност постојања и коришћења бесплатних превода је, у одређеној мјери, заснована на подршци великодушних донатора, али што је још важније, Ви куповином енглеског издања поменуте књиге, било да је ријеч о папирном или електронском издању омогућавате постојање бесплатних електронских превода. Сав профит од продаје енглеског издања се улаже за покривање трошкова везаних за нове преводе и унапређење мисионарског подухвата, који стоји пред овим пројектом.

Веб сајт такође садржи праву ризницу информација везаних за православно учење о спасењу и Цркви, укључујући њену историју, основна теолошка учења, виртуелне туре по различитим православним црквама у свијету, као и линкове који вам помажу да пронађете вама најближи парохијски храм или манастир, како би сте били у прилици да научите више о древном и истинском путу спасења.

Овај пројекат има намјену да сваки човјек буде у могућности да спозна и вреднује љепоту, која је уткана у православље, другу по бројности и распрострањености хришћанску деноминацију у свијету.

AYS-ов глобални подухват је заснован на непрофитном и добровољном раду. Стога су ваше молитве и подршка неопходне за успјешан наставак започете мисије! Желимо да и вас видимо као дио нашег тима!

Више информација можете наћи на www.orthodoxareyousaved.org. Исто тако можете да нам пишете на е-mail адресу info@orthodoxareyousaved.org

Увод за шесто издање

Још од мојих студентских дана сусретао сам се са људима, који би ме заустављали и питали једно врло кратко, али истовремено и најтеже питање – „Како се спасити?“ Ово искуство нисам имао само ја, нити пак они који су се обрели у то вријеме на универзитету и постављали поменуто питање. Могу смјело да кажем да су се многи суочили са овим питањем. Многи људи су доживјели да буду заустављени, питани или суочени са истим, али нису били у могућности да одговоре на постављено питање јер ни сами нису размишљали о спасењу. Могуће је да оваква реакција произилази из њиховог немара за спасење током њиховог овоземаљског живота као што то и оци Цркве описују када говоре о нашој незаинтересованости за хришћански начин живота. Појединци овакав однос према спасењу везују за свету тајну крштења, сматрајући да су својим крштењем они већ задобили мјесто у Царству Божијем и да су њихова имена записана у Књигу Живота. Ми често олако заборављамо да су врата спасења уска и да пут који води у Царство изискује страдање, преданост и борбу.

Док је наше лично учешће у процесу спасења као и наше исповједање Христа као Господа неопходно, ми смо спашени кроз спасоносну жртву нашег Господа и Спаситеља Исуса Христа на крсту. Његова жртва је била дио Божанског плана како би Његова дјеца поновно била сједињена са Њим. Међутим, није само Његова жртва на крсту тај неопходни елемент нашег спасења, него читав процес потребује и истинско исповједање сваког од нас да је Исус Христос Господ. Ова се чињеница, често узима олако и везује се за осјећај да на спасење имамо потпуно право јер смо примили свету тајну крштења. Нажалост, овакво поимање често може да помути наше духовно сазнање.

У нашој православној теологији, за разлику од других хришћанских заједница, гдје је богословска мисао на ову тему једноставнија, ово комплексно питање изискује дубљу и свеобухватнију анализу. Пут спасења је усидрен у прошлости, проживљен у садашњости и усмјерен према будућности. Барбара Папас изврсно описује ову тему и ставља је пред читаоце, који ће је са лакоћом примити. Она нас подсећа на ријечи из књиге Прича Соломонових: 1, 8: „*Слушај, сине, наставу оца својега, и не остављај науке матере своје.*“ Барбара нам представља ову тему и поучава нас на једноставан и интересантан начин.

Често у нашем животу ми проведемо вријеме трагајући за стварима које су мање важне и немају круцијално значење за наш живот. Међутим, књига *Како се спасити?* даје нам супротну слику. Она нам даје могућност да боље разумијемо и анализирамо важна питања која се тичу вјечног живота. Читање литературе попут ове књиге која је представљена пред нама је неопходно како бисмо имали могућност за правилно разумјевање спасења. Постоје људи који желе да одреде хришћанство по њиховим мјерилима и на основу њиховог личног поимања, како би њихов начин живота и схватање гријеха могло бити оправдано пред њиховом савјешћу. Госпођа Папас пише и изражава своја запажања на један веома

објективан начин, захваљујући чему је сачувано истинско поимање ствари. Барбара следује другима, који су остали вјерни и тачно поимали нашу богословску традицију, јер она пише не само на основу библијских стихова, него за свој извор користи и светоотачко предање и списе отаца Цркве.

Хтио би овдје да нагласим и ријечи српског деспота Ђурађа Бранковића, који у своме дјелу о „Љествици“ пише да једно такво дјело представља користан и душеугодан текст. Ја у потпуности дијелим ово мишљење када је ријеч о књизи *Како се спасити?* Овај величанствени текст је испуњен са доброугодним ријечима и побожношћу да одговара свакоме хришћанину, како би могао да пије са богатих и освјежавајућих вода које ова књига нуди жедној души човјековој. Давид је сам рекао да је његова душа била као жедна земља. Хришћани су жедни за водом живом која извире са источника, нашег Спаситеља, као што нам је то и Он сам рекао кроз Његов разговор са светом Фотином, женом Самарјанком.

Барбара Папас врло успјешно повезује ријечи из Светог Писма са различитим патристичким списима и тка предивну таписерију састављену од богословских размишљања и мудрости. Стварајући ово дјело она испуњава заповјести дате у Књизи Прича Соломонових 2, 1-5: *„Сине мој, ако примиш ријечи моје, и заповјести моје сачуваш код себе, да пази ухо твоје на мудрост, и принесеш срце своје к разуму, ако призовеш мудрост, и к разуму подигнеш глас свој, ако га затражиш као сребро, и као скривено благо ако искрено затражиш, тада ћеш разумјети страх Господњи, и познање Божије наћи ћеш.“* И као што писац исте библијске књиге на другом мјесту рече (Прич. Сол. 3, 1): *„Сине мој, не заборављај науке моје, и заповјести моје нека хране срце твоје.“* Захваљујући њеним ријечима указано нам је како да ходимо на нашем путу спасења.

И поред тога што су велики оци Цркве били велики и познати због њихове проповједи и заштите Истине, они су се такође облачили у одјећу скромности и љубави. Барбара се такође одликује овим врлинама и особинама. Она никада није тежила за славом и чашћу, него је радије чинила онако како су нас светитељи учили – да водимо људе према Христу и да нађемо спасење у Његовом имену. Само на овај начин ми можемо бити увјерени да ћемо бити спасени у Исусу Христу.

Митрополит дарданелски Никитас (Лулиас),
директор Атинагориног Института за православне студије при Унији Теолошких
Школа у Берклију, Калифорнија

Увод за предходна издања

Захвално је видјети да већи број наших православних вјерника без обзира на њихову старост наставља да се отвореније занима и дискутује о темама које су дуго времена биле заобилажене. Питања као што су: како се спасити, шта је то спасење, шта ја морам да чиним да би био спашен, често су постављана на часовима вјеронауке, на предавањима везаним за вјерску едукацију одраслих при парохијама, као и међу самим вјерницима. Ја посматрам овај растући интерес као знак духовнога раста међу нашим вјерницима. Јер „цијела васељена тежи“ да сазна истину.

Многи, међутим повезују овакву врсту интересовања са утицајем протестантизма и „поновно-рођених“ хришћана. До прије неколико година, већина наших вјерника избјегавала је овакве дискусије због недостатка познавања тематике везане за сам процес спасења. Међутим, ова тематика није нова за нашу вјеру. Изучавајући црквену историју и многобројне борбе које су оци и учитељи Цркве извојевали, откривамо да је питање везано за тематику „бити спашен“ било једнако важно у вријеме светог Јована Златоустог, светог Григорија Нискога и других отаца као што је то случај и данас.

Стога, ово дјело има за циљ да омогући читаоцима да се упознају са основним истинама везаним за дјело спасења кроз Господа Исуса Христа и омогући им да о овој теми разговарају са људима из њиховог окружења. Са друге стране, ово дјело не покушава да понуди лаке одговоре на ову изузетно важну тематику. Представљена књига изражава дјело изникло из љубави једног катихете, који се у свом животу лично сусретао са овом тематиком и који је суочавајући се са питањима на ову тему од стрене својих ученика и сународника желио да им изложи одговоре и смјернице. Међутим, ово дјело није књига упутстава на поменућу тему, него прозор кроз који неуморна душа може бити усмјерена ка пристаништу истине и њеног спознања, упознавајући се са процесом спасења.

Аутор ове књиге, Барбара Папас, припремила је ово дјело вођена бригом за спасење не само своје душе, него и других. Старац Зосима у дјелу Достојевског *Браћа Карамазови* долази ближе истини када каже да смо сви ми, свако појединачно „одговорни за свакога и све.“

Барбара Папас већ много година ради као катихета у недељној црквеној школи и као директор за вјерску наставу при црквеној школи парохије Светих Апостола у граду Вестчестеру, у савезној држави Илиној. Такође, она је члан комисије за религиозно образовање при Митрополији чикашкој, а уједно држи и вјеронауку за одрасле при парохији Светих Апостола. На основу свог искуства она је саставила ово озбиљно и молитвено дјело. Свако ко је имао прилику да се сретне са њом, био је задивљен њеном љубављу према Цркви, њеном непоколебљивом вјером у Господа Исуса Христа као обећаног Месије, њеним дубоким и проникнутим разумјевањем православне вјере, те њеном незаситом жељом да подјели откривену Господњу истину са другима. Заиста је привилегија и нарочито задовољство назвати њу једним од вјерних слуга Цркве Христове.

Поновно желимо да изразимо нашу захвалност за несебичну подршку овом дјелу, блаженој успомени Архиепископу западно-јужноамеричком Јаковосу, који је

подржао ову књигу још када је било представљено њено прво издање. Такође бих се захвалио нашем вољеном митрополиту чикашком Јаковосу, митрополиту денверском Исајији и осталим члановима клира, који су такође узели учешћа у овом подухвату још од самога почетка, не престајући да и касније пружају своју подршку.

Ја препоручујем ову књигу свима који су жедни знања и истине. Вјерујем да је ово добродошла и корисна књига за самосталну едукацију, за часове недељне школе, те за вјеронауку за одрасле. Прочитајте цјелокупно дјело, а потом се вратите поглављима која вам се чине најважнијим. Престављена књига има много да понуди за ваше лично обогаћивање и спознање наше ванвремене и драгоцене православне вјере.

Пречасни Вилијам С. Чиганос
Предсједник комисије за вјерско образовање при
Грчкој Православној Митрополији чикашкој

Како се спасити?

Православни хришћански поглед на спасење

Први Корак: Вјеровати

ИКОНА ХРИСТОВОГ РОЂЕЊА

Ми морамо бити увјерени да је Исус Христос обећани Месија, кроз чије су се рођење испунила сва Старозавјетна пророштва и обећања. Он је сатрао сатану и тако омогућио (припремио) пут у вјечно Царство Божије.

Шта да ти принесемо, О Христе, који се нас ради као човјек роди на земљи? Свако створење Тобом створено приноси ти благодарност: анђели приносе хвалу, небеса звијезду, мудраци дарове, пастири удивљење, земља пећину, а ми Богородицу Дјеву, о Превјечни Боже смилуј се на нас.

Из вечерње службе на навечерје Божића

Кроз три звијезде које су приказане на одјејанију Мајке Божије (једна на покрову којим је покривена Богородичина коса, и по једна приказана на оба рамена), православна иконграфија жели да укаже на чињеницу да је Богородица Марија остала дјевствена прије, током, и после зачећа Христовог, што представља испуњење пророштва. Христос узима тијело човјека да би нас спасао од лукавог демона, који је приказан у доњем лијевом углу иконе Рођења Христовог у виду старог пастира, који покушава да побуди Јосифове сумње у то ко би могао да буде отац дјетета. Тама пећине у којој се рађа Христос симболизује зло у овом свијету у који долази Христос доносећи свјетлост истине.

Приђите, обрадујмо се у Господу док пјевамо ову истинску тајну. Стјена која је одвајала Господа од човјека бива сада разрушена. И огњени мач се изгони кроз врата Едемска, а Херувим напушта дрво живота, а ја се причешћујем рајском храном, од које сам због непослушности одлучен био, јер данас непромјењиви образ Оца, образ који је једносуштан Њему прима обличје слуге; и прошавши кроз утробу дјевствене мајке није претрпио никакве измјене. Он је био и остао истинити Бог а због љубави према човјечијем роду Он постаде оно што никада није био: истинити чојвек; стога о вјерни, усрдно запјевајмо, о Господе рођени од Дјеве смилуј се на нас.

Текст химне која се пјева на навечерју Божића, Из Божићне службе штампане у штампарији Православне Цркве у Америци. Превод из минеја.

Ако жеља за Царством Небеским пламти у твојој души као ужарена буктиња, буди сигуран да ће твоја душа ускоро постати наслиједник Царства Небеског. Старац Иперехус нам рече тако.

Архимандрит Хризостом
Древни пустињски Оци

Прво поглавље

Божији план и промисао

Како се спасити?

Шта би био православни одговор на ово питање, једно од најважнијих? Библија нам даје одговор за којим трагамо, али исто тако, Свето Писмо може бити и погрешно тумачено. Стога је кроз своју историју Црква поставила овај проблем тако да би за све генерације могла да сачува вјечне истине које је примила од Христа и апостола. Оруђе коришћено у овом сакралном дјелу трагања за одговором су између осталог: рани Оци Цркве, одлуке Васељенских сабора (којим су побијена разноврсна неправославна учења), литургије, химнографија и иконографија. Тако да у сваком питању о богословским истинама, наш водич треба да буде једногласје у свим горе поменутих богословским ризницама Цркве.

Како се у Светом Писму Старог Завјета каже, Бог је у самом почетку створио небо и земљу и све видљиво и невидљиво. А потом погледао на дјело своје и видео „да све добро бјеше“ (Пост. 1, 25). Из своје преобилне љубави, у којој Бог пребива, јер је Бог љубав, желио је да подјели од онога што ствара, са другима. Али исто тако, Бог није желио да себе окружи роботима, створењима која би могла свој одговор упутити Њему само на основу програма у којем би били програмирани. Само бића створена по његовој слици могла су у потпуности цијенити чудеса, која би он стварао. Стога Бог ствара мужа и жену по својој слици и обличју и при том укључује и слободну вољу. Он им је дао да владају земљом и сваким живим створењем.¹ Једино што им је тражио заузврат била је њихова љубав – феномен који је био могућ јер су посједовали слободну вољу – а уједно то је једино што је заиста и припадало човјеку и што је човјек могао заузврат дати.

Господ је засадио врт источно у Едему и тамо је поставио човјека (и жену), које је створио (Пост. 2, 8, 22). И то би савршено. Бог је шетао са њима, Он је разговарао са њима.² А они су били окружени чудом, љепотом, сваким добром и природом од које су се могли хранити. Њихова могућност да узрастају у подобију Божијем и да остварују пуну заједницу са својим Творцем дала је смисаони разлог њиховом постојању.³ Уједно, они су имали и благослов да уживају у њиховом раду, који их је испуњавао – његовању врта – а који је био ослобођен мукотрпног посла и једноличности. Нису постојале болести које би могле да задесе човјека, животиње или биљке; није било старости ни смрти да се о њима размишља; није било ничега што би омело њихов спокој.

Несумњиво, Адам и Ева су морали исповједати велику љубав према великодушном Добротвору, али саме ријечи нису биле довољне. Истинска љубав изискује избор. Стога је Господ дао Адаму и Еви слободу да чине онако како они желе, али са једним додатним изузетком. То је био начин да они свједоче своју љубав, те да их Господ јача кроз њихову самодисциплину. Изузетак је био у томе што им је Господ рекао да не једу са „дрвета познања добра и зла“ (Пост. 2, 17). А потом је допустио Сатани да их куша.

Крајњи исход је био поражавајући. Адам и Ева нису одржали једину заповјест коју су добили, него су насупрот, и сами подлегли гордости и похлепи, које су довеле до Сатаниног пада са небеса.⁴ Умјесто да у својим срцима буду испуњени љубављу и благодарношћу за све оно што је Господ учинио за њих, они су се испунили жељом да буду као Бог, без било каквих ограничења. Негирајући стални напор који послушање и узрастање у подбоју Божијем изискује, они су се радије опредјелили да заузму Божије мјесто кроз непослушање – да Господа збаце са Његовог трона – што је немогуће.

Дрво познања добра и зла није било забрањено зато што је Господ киван на човјека... тај плод би био на корист да је узет у одговарајућем времену. Дрво је, по мом мишљењу, поимање живота, које је као такво безбједно само за оне који су достигли зрелост, али не и за оне који су још увјек слаби и похлепни; Исто као што ни тврда храна није за оне који су немоћни и коме је потребно млијеко.

Григорије Назијанзин⁵

Посљедице Адамове и Евине непослушности су се огледале у изгнању из Едемског врта, које су их ултимативно одвеле ка смрти, на коју су били упозорени. Смрт је трагична истина, али сада постаје реална – међутим у своме корјену – представља још један израз Божије љубави. Избор непослушности Богу је разарање божанског подобија по којем смо створени (грчки: хамартано, гријешти значи промашити задани циљ). Да је Адаму и Еви било дозвољено да битишући у њиховом палом стању имају приступ Дрвету Живота, они би живјели вјечно са деструктивношћу која би се умножила у свему постојећем; и Едем више не би био рај. Стога их је Господ обукао у одјећу од коже (Пост. 3, 21) и смртност, која је настала са њиховом непослушношћу и постављена као ограничење.⁶ Даље, Господ их је изгнао из Рајског Врта и поставио Херувима са огњеним мачем на врата раја да се они не би могли вратити назад.

Дрво живота, које би засађено од Господа у рају праслика је Христовог Часног крста. Пошто је смрт дошла преко дрвета, било је неопходно и да Васкрсење и вјечни живот буду даровани преко дрвета.

Јован Дамаскин⁷

Од тренутка изгнања, први човјек и жена су морали да се старају сами о себи. Нису више обитавали у заштићеном окружењу Едемског врта, него су сад морали са муком налазити себи храну и борити се са трњем и коровом: настали су проблеми са временским непогодама, са животињама (које су у рају биле њихови пријатељи), проблеми међу њима самима, и сваку другу недаћу ђаво је поставио на њихов пут (Пост. 3, 17-19). Људи су се суочили са старењем, болешћу, ранама и безузданим злом. У оваквом окружењу смрт која се назирала на хоризонту бацала је сјену на радост живота, али исто тако је и ограничила утицај палог свијета. Лично страдање као и могућност да се и други уведу у страдање садржано је у пролазности живота и ограничености времена. Иако смо ми потомци Адама и Еве,

ми нисмо насљедници њиховог гријеха, али сносимо посљедице које су настале са њиховим првородним гријехом и изгнањем из раја.⁸

Господ у највећем броју случајева не бира на кога ће послати одређене изазове, проблеме, болести, инвалидност, губитке, лоша искуства и сличне недаће у људским животима на земљи, како не би кршио њихову слободну вољу. У појединим случајевима Господ, пак, изабира појединце за одређене улоге, као што је случај са дјевом Маријом коју је изабрао да роди Христа, али се и то десило само уз њен пристанак (Лк: 1, 38). Према томе, животне недаће у највећем броју случајева нису лични напади Сатане, него неизбјежне посљедице живљења ван Едемског врта, у коме је човјек владао (Јн. 12, 31; Ефес. 2, 2-3).

Некада је веома тешко да се разумије и прихвати чињеница да Господ допушта (али није узрок) страдања у нашим животима, јер се он појединачно стара за свакога од нас. Животне недаће наводе да се човјек усредсреди на циљ живота и на његове најважније аспекте. Као очишћавајући огањ, животна искушења и тешкоће могу да побуде некога на вјеру, а ко би, да до недаћа није дошло, остао индиферентан према потреби за Богом; недаће могу навести људе да преиспитају стање својих душа и исправе грешке на својим животним путевима прије него што буде прекасно.

Онима који се у добру или у злу поврате Богу, Његова божанска премудрост и пут спасења кроз Исуса Христа дарују противдејство животним страдањима: животно усмјерење, потпору, утјешење и снагу да изнесу страдања, схвате смисао живота, добију благослов и унутрашњи мир, без обзира на то шта се дешавало око њих. Вјера која је проистекла из великих тешкоћа увјек је враћала људе ка Богу, као што нам о томе свједоче животи светитеља.

Међутим, онима који осуђују Бога и одвраћају лице своје од Њега када их сустижу невоље, Сатана нуди свој пут. Животне нестабилности могу да нас начине лошијим или бољим – избор је на нама самима.

Радост живота се огледа у томе да је дата могућност да се човјек поврати у благословено стање које су Адам и Ева изгубили, а кроз њих и сви ми. Спасење представља повратак у сигурност, која даје вјечни живот са Богом, обитавање у слави Божијој која Га окружује. Стога је наш замањски живот драгоцјени дар, јер само у њему заправо посједујемо нашу једину могућност да задобијемо наше спасење. Господње обраћање нама, међутим, не значи онај провобитни рај, него небеса, гдје у присуству Божијем⁹ неће бити више искушења и могућности да се гријешим. Вријеме провјера и раздвојености оних који љубе Бога од оних који Га не љубе ће се привести крају. Губитак ове могућности за спасење означава да смо се предали агонији у бездану, без кајања.¹⁰ Али кајање које долази послје смрти је касно кајање. „Гдје црв њихов не умире и огањ се не гаси.“ (Мк. 9, 43-48).

Обећања Божија

Прије него што је Бог изгнао Адама и Еву из Едемског врта, Он им је подарио утјеху кроз своје прво пророштво,¹¹ откривајући своју очинску, вјечну љубав према човјеку и Његово повјерење у човјека, без обзира на људску грешност. Господ је обећао да ће послати сина свог Исуса Христа (зачетога од дјеве Богордице Духом Светим), који ће ослободити човјека посљедица онога што је

човјек уз Сатанин подстрек учинио сам себи. Јер ће Христос ући у битку са Сатаном, који је зачетник гријеха и отац лажи.¹² Сатана ће непрестано досађивати Христу, али упркос свим његовим покушајима, Он неће успјети. На крају Христос ће изаћи као побједник ударивши страшним ударцем по Сатаниној глави (својим Васкрсењем). Овај обећани божански Спаситељ доћи ће „*кад се испуни пуноћа времена*“ (Гал. 4, 4), пошто Господ да човјеку могућност да увиди своју потребу за Спаситељем.

Да би убједио човјека да спозна ову велику неопходност, Господ је започео свој Божански план, који је у себи садржао три елемента,¹³ и сваки од њих је био на помоћ онима који су жељели да иду даље на своме путу ка спасењу. Тако је прво Господ успоставио УСМЕНИ ЗАВЈЕТ, кроз Аврама, како би Аврамова дјеца постала Божија дјеца, ако буду послушни Богу.¹⁴ Обрезање је постало знак овог завјета, а његов циљ је био да покаже неопходност изражавања различитости Божијих људи – одвојених од остатка свијета – да би се створио изабрани народ (Израел) и једна породична лоза из тог народа (лоза Давидова) из које ће спасење (Господ Исус Христос) доћи. Међутим, умјесто да су остали послушни Богу, највећи дио Аврамових потомака окренуо је лице своје од Бога и умјесто да приводе незнабошце истинском Богу, сами су пришли многобошцима.

Историја Старога Завјета сеже од избора који је био повезан са непрекидним падовима. Кроз ове падове Господ је спасавао „остатак“ чије је стрпљиво чекање очишћавало... све док узвишена чистота Богородице није била спрема да породи Спаситеља човјечанства.¹⁵

А потом је дошло вријеме када је човјек био спреман и Господ се одлучио на следећи корак утврђујући ПИСАНИ ЗАВЈЕТ, „Закон“ преко Мојсија. Смисао Мојсијевог закона се огледао у томе да објасни гријех преко одређивања шта је то моралано савршенство, које је за циљ имало да врати човјека у Божије присуство. Овај акт је показао човјеку да он никада неће бити у стању да задобије спасење на основу само свога дјелања.¹⁶ Адам и Ева су имали само једну заповјест да испоштују, а сада су људи имали десет.¹⁷ Као допуна овим заповјестима било је још 613 закона¹⁸ и сваки од њих морао се испуњавати и чувати као драгоцен, јер се сматрало да се кршењем једног, крше сви закони.¹⁹ Свако неиспуњавање закона морало је бити потом праћено одговарајућим жртвеним приношењем или изражавањем жаљења на неки други начин, да би се потврдила чињеница да гријех (који је по писаном завјету означавао неиспуњавање или кршење Закона) изискује кајање и испуљење. Човјек је био ухваћен у један непрекидан круг: он би неизоставно кршио закон, приносио би жртву због тога и онда опет одлазио и кршио закон. Овај узалудан циклус понављања трајао је све док Господ Исус Христос није принио себе као посљедњу крвну жртву у име цјелога човјечанства.²⁰

Бог је рекао Израелцима да саграде Ковчег Завјета у коме би се чувале таблице на којима је било исписано Десет Божијих Заповјести и Скинија (која је касније замјењена Храмом) уз Ковчег Завјета. Било је одређено да се Ковчег Завјета чува на сакралном мјесту које се називало Светиња над Светињама, у којем је Господ обитавао међу Његовим људима.²¹ Једино је Првосвештеник могао

крочити у Светињу над Светињама и то само једном годишње о празнику Дана Очишћења или Дана Помирења да би принио крвну жртву, која је предсказивала искупитељску крв, коју је Христос принио (Изм. 24, 8; 30, 10) и измолио опроштај за људске гријехе.²² Светиња над Светињама била је одјељена завјесом од остатка храмовног простора, који се називао Жртвеник,²³ гдје су старозавјетни свештеници свакодневно приносили жртве, које су људи Божији по Закону доносили. Завјеса која је дјелила Светињу над Светињама од осталог дијела олтара симболизовала је чињеницу да је човјек кроз своју непослушност Богу створио преграду између себе и Бога.²⁴

Господ је допустио да Његови људи осјете сву безнадежност покушаја да своје спасење добију кроз Закон, али им Господ није допустио да падну у очајање. Кроз читав период Старозавјетне историје, Господ им је непрекидно давао знаке и пророштва о доласку Месије, који ће их избавити из њиховог тешког положаја.

ЧОВЈЕКОВА ПОТРЕБА ЗА СПАСИТЕЉЕМ. Свето Писмо нам говори да су Енох и Илија били уздигнути право на небо јер су удовољили Господу.²⁵ Свети Јован Златоусти указује на то да је Илија био савршен, али не у истом смислу као што је Христос био савршен, него у односу на људе у доба у коме је Илија живио.²⁶ Иако смо сви ми призвани да будемо савршени,²⁷ многи од нас остају јако далеко од остварења овог циља.

Стога нам је неопходан Спаситељ, посредник који ће учинити за нас оно што ми нисмо у стању да учинимо. Све док човјек није имао довољно времена да спозна ову чињеницу, Господ је чувао његово обећање наведено у Књизи Стварања. Он је послао Сина свога, који је имајући двије природе, потпуни Бог и потпуни човјек премостио јаз између неба и земље²⁸ и постао је љествица, коју је Јаков видео у своме сну, оруђе уз чију помоћ се ми можемо успети на небо.²⁹

Наш Господ је проживио земаљски живот у моралном савршенству, испуњавајући послушност, коју је Господ очекивао од свакога ко је желио обитавати са Њим у вјечности. Стога је он испунио закон и формално гледано заслужио спасење. Непријатељи Христови су покушали да Га убију,³⁰ али је Он осујетио њихове покушаје све док се није испунило вријеме.³¹ Сатана је похлепно очекивао изгледну смрт Сина Божијег, али било је јасно да је Христос владао ситуацијом. А када се испунило вријеме одређено од стране Оца, Христос је предао свој живот добровољно за оно због чега је и дошао у свијет.³² Сплеткарећи на Христовој смрти, Сатана је изашао из оквира својих граница и сам пао у Божанску замку.

Људска природа Христова је као мамац на удици Његове Божанске природе; и ђаво се бацио на тај мамац, али га је удица пробола, јер он не може да прогута Бога...

Григорије Ниски³³

Христос је прошао кроз смрт, јер она није могла да Га задржи зато што Он није имао гријеха! Тако кроз Господњу непобједиву снагу Христос васкрсава – поражава Сатану и превазилази смрт.

Све дотле док је смрт била осуда за гријех, ништа није могло да је заустави, јер се сматрало да је правда на њеној страни. Али онда када је истом казном осуђен Онај који је био невин, који је без гријеха и достојан свих круна, похвала и величања...смрт је изгубила сву своју снагу.

Кирилио Александријски³⁴

Христова смрт није била цијена коју је Господ одредио за људско искупљење, него посљедица гријеха, коју су наслиједили сви који су живјели после Адама и Еве. Са примањем људске природе, Христос је такође вољно прихватио људско наслијеђе страдања и смрти. Међутим, смрт оних који су живјели прије Христа је оправдана тиме што су сви они били грешни. Са друге стране, таквог оправдања нема за Христову смрт, али Христос као савршено жртвено јагње³⁵ вољно присваја човјеково греховно бreme. Док се његов живот гасио на крсту, небо је потамнило и земља се затресла. Сва творевина се уздрмала и окренула. Завјеса у храму се раздјелила на двоје јер је Христова спасоносна смрт разрушила греховну баријеру између Бога и човјека, дајући поново човјеку приступ ка Богу.³⁶

Коме је принесена крв која се пролила за нас, и ради чега је проливена за нас, ова величанствена и драгоценост крв Господа нашег, који је био и Свештеник и Жртва? Ми смо држани у ропству од стране зла, дати под утицај гријеха примајући сва греховна задовољства. Ако је цијена искупљења плаћена ономе који је држао окове, ја се питам коме је онда ова жртва принесена и зашто? Ако је принесена зломе, онда авај за такав губитак! Ако није разбојник примио само спасење од Господа, него и самог Господа као откуп, није ли било праведније да се тако велика цијена откупа сачува, него да се да као откуп за ову тиранију? Ако ли је ова цијена плаћена прво Оцу, на који начин је она плаћена? Ми нисмо били држани у раљама Очевим. И опет, зашто би онда Отац прихватио крв Његовог Јединороднога Сина када Отац који није прихватио Исака, кога је његов отац (Аврам) желио принјети као жртву, него је у замјену за ову жртву Оцу био принесен ован? (Пост 22, 13).

Није јасно да ли је Отац прихватио ту жртву, нити пак да ли је одбио, нити да ли Му је требала, због Божанскога плана о спасењу...

Григорије Назијанзин³⁷

Христос је приводио из смрти у живот људе, током свог овоземаљског живота као што је случај са Лазаром, али њихов повратак је био привремен – јер су се они суочавали са смрћу поново. Наш Господ је постао први који је васкрсао из мртвих,³⁸ јер више није могао да умре. Током четрдесетодневног боравка по земљи, Његови апостоли и ученици су Га могли видјети, знјући да је Он заиста поновно жив и да буду увјерени да постоји живот после смрти. Христос се вазнио на Његов трон са десне стране Оца гдје чека оне, који Га љубе.

Трећи и последњи завјет – ЗАВЈЕТ КРВИ са Господом је установљен као испуњење Усменог и Писменог Завјета, који су били установљени прије њега. На основу овог Завјета, сви који вјерују да је Исус Христос Син Божији и прихвате и исповједе да је Христос њихов Господ и Спаситељ, обећани Мејсија, који је омогућио пут у Царство Небеско, задобиће обећано спасење. Они су нови Израил, усвојено сјеме Аврамово кроз Христа (Гал. 3, 29), ослобођени једном за свагда посљедица гријеха,³⁹ не према својим заслугама, него имајући удјела у Христу кроз Свете Тајне Крштења, Евхаристије и живота у вјери. Овај удио помаже им да непрестано осјете и приме љубав Божију, која их преображава и омогућава им да се наслађују Христовим обећањем (да учествују у Христовом наслијеђу).⁴⁰

ВЈЕРА МОРА БИТИ ПОТВРЂЕНА. Врло је једноставно рећи „Ја вјерујем.“ Много је теже живјети по вјери – и ово је заиста истински тест. Чак и „демони вјерују“ (Јак. 2, 19); и они знају да Бог постоји и да он промишља о својој творевини – а што су они одбацили на самом почетку. Стога сам Господ каже: *Неће свако који ми говори „Господе, Господе“ ући у Царство Божије, но који твори вољу Оца мојега* (Мат. 7, 21). Свето Писмо нам јасно указује да ми не можемо само исповједити вјеру и након тога бити увјерени у своје спасење. Наша вјера мора бити потврђена нашим животима, које живимо следујући ријечи Божијој јер *вјера без дјела је мртва* (Јак. 2, 20). Стога они који приговарају да Господ зна да ли ми имамо или немамо вјере и да нема потребе да се она потврђује би требали да се сјете Павлових ријечи у 2. Кор. 13, 5:

Свакога дана и свакога часа треба да тежимо за потврдом наше љубави према Богу А Господ свакога дана и свакога часа потврђује своју љубав према нама.

Исак Сирин⁴¹

Неспорно, Господ познаје намјере наших срца. Неопходност да свједочимо вјеру у Господа у нашим животима је за нашу корист, а не Господњу. Дјело свједочења вјере је благослов, а не терет. Са друге стране помаже нам да се сачувамо од самодовољности. Свједочење вјере подстиче нас на дјела и води нас ка светости да бисмо могли да се уздигнемо изнад пале људске природе и постали *саучесници у Божијој благодати* кроз усвајање врлина, сазнања, самоконтроле, трпљивости, побожности, блакости и љубави које се придодају нашој вјери. Свето Писмо нам указује на то да ако се ми трудимо и старамо према нашој моћи да узрастамо у духовности ми ћемо бити удостојени да уђемо у *Вјечно Царство Господа и Спаситеља нашег Исуса Христа* (2 Петр. 1, 2-11; Дјел. 14, 22).

„Нека вам је, дакле, на знање, људи браћо, да се кроз Њега вама објављује опроштење гријехова. И од свега, од чега се не можете оправдати у Закону Мојсијеву, у Њему се оправдава сваки који вјерује.“

Дјела Апостолска 13, 38-39.

Један млади игуман је у наше вријеме био савјетован од једног светог човјека ово: Данас многи људи, тежећи за оправдањем за то што не чине оно како им Господ говори наилазе на тешкоће да прихвате учење Цркве и одбацују истинско Хришћанско поимање вјере. Отуда почињу чинити супротно, почињу вјеровати онако како они желе. Ово је слично човјеку који не жели да вјерује да ће умријети само зато што га ово сазнање не задовољава. Не само да такав човјек неће бити у стању да се припреми за смрт како би требало да се припреми, него ће се неизоставно наћи у раљама смрти. Исправно вјеровање није засновано на томе како и у шта ми желимо да вјерујемо, него на самој Истини.⁴²

129 (130) Псалам

Чекајући спасење од Господа

- 1. Из дубине вичем к Теби, Господе!*
- 2. Господе чуј глас мој.
Нека пазе уши твоје на глас мољења мојега*
- 3. Ако ћеш на безакоње гледати,
Господе: Господе ко ће остати?*
- 4. Ако је у тебе праштање,
да би те се бојали.*
- 5. Чекам Господа; чека душа моја;
уздам се у ријеч његову.*
- 6. Душа моја чека Господа већма
него страже јутарње, које страже јутром.*
- 7. Нека чека Израиљ Господа;
јер је у Господа милост, и велик је у њега откуп.*
- 8. И он ће откупити Израиља од свих безакоња његовијех.*

ПАПА ЛАВ ВЕЛИКИ:

О ХРИСТУ КАО ИСПУЊЕЊУ ЗАКОНА, САЗНАЊЕ КОЈЕ НЕ ПРЕСТАЈЕ ДА БУДЕ НА ДОБРО ОНИМА КОЈИ ВЈЕРУЈУ У ЊЕГА.

Као што нема ниједног међу вјерујућим коме су дарови благодати ускраћени, тако нема ниједног међу њима који свој живот није подредио хришћанским начелима и стилу живота. Без обзира на то што је грубост симболичког закона била одбачена, добит добијена на слободном послушању Закону је умножена, као што о томе свети Јован Јеванђелист каже: *благодат и истина постаде кроз Исуса Христа* (Јн. 1, 17). Све што је припадало Закону, било да је то обрезање, или различита жртвоприношења, или поштовање суботе, све је то дало своју потврду у Христу и прорекло Његову благодат.

Иако је Христос *завршетак закона* (Рим. 10, 4), то не значи да је Христос довео Закон до бездана, него га је испунио. А како је Христос творац и Старог и Новог Закона, Он је довео важност пророка и обећаних пророштава до завршетка и тако испунио обећања јер је Он, који долази у свијет, Онај о коме се и пророковало. Што се тиче моралне стране Старог Закона ту није дошло до промјена, чак су многа од ових правила добила већу важност кроз Јеванђељско учење и поимање нашег спасења него што су та правила имала у доба обећења и пророштва о доласку нашег Спаситеља.⁴³

Други корак: Потврда Вјере

ИКОНА ЧЕТВОРИЦЕ ЈЕВАНЂЕЛИСТА

Ми морамо „потврдити вјеру“ у Христа као нашега Спаситеља старајући се да постанемо као Он и да на том путу будемо вођени примјерима из Његовог овоземаљског живота, који су описани у Јеванђељима.

Запали у срцима нашим, човјекољубиви Владико, непролазну свјетлост Твога Богопознања, и отвори очи ума нашег да бисмо разумјели Твоје Јеванђељске проповједи. Усади у нас и страх Твојих блажених заповјести, да бисмо, побједивши све тјелесне похоте, живјели духовним животом, мислећи и творећи све што је Теби угодно. Јер си Ти просвјетљење душа и тјела наших, Христе Боже, и Теби славу уносимо, са беспочетним твојим Оцем и пресветим и благим и животворним Твојим Духом, сада и увијек и у вјекове вјекова. Амин.

Молитва пред читање Јеванђеља
Литургија Светог Јована Златоустог

Јер ће доћи вријеме када здраве науке неће подносити, него ће по својим жељама окупити себи учитеље да их чешу по ушима; И одвратиће уши од истине, а окренути се бајкама. А ти буди трезвен у свему, злопати се, врши дјело јеванђелиста, служење своје испуни.

2. Тим. 4, 3-5

Друго поглавље

Тајна Спасења

Многи ће од вас рећи себи самима: Ја сам вјеровао и стога би требао бити спашен. Човјек говори оно што је истина, само ако својој вјери дода и добра дјела. Јер заиста истинита вјера је само она која својим дјелима потврђује оно што исповједа својим ријечима. Тако и апостол Павле говори о лажним вјерницима: *Они исповједају да познају Господа, али својим дјелима га одбацују* (Тит. 1, 16). О овоме свети Јован такође каже: Онај који говори: *Познао сам Га, а заповјести Његове не држи, лажна је, и у њему истине нема* (1 Јов 2, 4).

Григорије Велики
М. Ф. Тоал, бесједа у Недељу Светих Отаца.

Освећење кроз вјеру и благодат

Православно богословље ставља мањи нагласак на негативни аспект, то јест да смо спашени „од“ Сатане, него на позитиван аспект, односно да смо спашени „за“ освећење: личносно узрастање у мјеру раста Христовога следејући Његов примјер (грчки теосис). Овај је процес једино могућ кроз благодат бивајући подстакнут вјером. Сам процес почиње са нашим првим одговором љубави Христу и потом се наставља кроз цијели живот до последњег даха на земљи, па чак превазилазећи и тај последњи уздах. Ми се спасавамо кроз благодат бивајући у вјери.

Исус Христос, Сунце Правде је васкрсао. Зраке овога духовног Сунца разасуте су по свим крајевима; и заиста неки примају мање, а неки више благодати од Њега; али то не долази од саме благодати, него ми сами својим живот градимо мјеру коју можемо примити. Као што је и Сунце једно, које даје свјетлост цијелом свијету, тако је и његова зрака једна исто као и његов сјај, али ни оно не сија једнако по цијелој Земљи. Овдје чудесно и изобилно сија сунчева свјетлост, а тамо пак не сија таквим жаром. Ова кућа је мање освјетљена, она пак много више; али то не бива зато што Сунце даје више свјетлости једној, а мање другој кући, него због прозора који су отворени и окренути према Сунцу од стране оних који су их градили, те стога има више могућности да прими више сунчеве свјетлости, која се шири по собама. Тако су наше мисли и намјере прозори наше душе, и када отворите своја срца широкогрудно ви ћете примити већу и обилнију божанску милост; а када сузите вашу душу, ви и даље можете примати милост, али не више тако обилато. Стога широко

отворите и положите своје срце и душу Господу да би Његова милост могла да вас докучи и продре у вас.

Јован Златоусти¹

Процес спасења је синергичан и означава заједничко дјело између човјека и Бога и обухвата „истовремено прошлост, садашњост и будућност.“² Марија, мајка Божија (Богородица) је примјер сагласја и везе између Божанског и човјечанског. И као што ми православни Хришћани кажемо:

СПАШЕН САМ БИО још онда када је Христос умро на крсту да би ме искупио од гријехова мојих. Он је тако учинио могућим моје спасење. Прије него што је он учинио ово, једини пут ка небу је био кроз савршенство достигнуто преко Закона,³ што је био немогућ подвиг.

Тако је Господ „платио“ смртну казну због наших гријехова, али овај чин не би требало схватити у буквалном смислу слова, као процјењену цијену, која је плаћена као накнада, него као Спаситељеву намјеру да узме на Себе болне посљедице, које су произашле због погрешних дјела чињених од стрне других. Када је узео људско тијело, Син Божији је сам себе потчинио смрти, коју је човјек наслиједио као посљедицу гријеха. Али Христос је био без гријеха и смрт Га није могла држати. Исто тако, захваљујући Завјету Крви, смрт не може више да држи никога ко кроз Крштење и Евхаристију, као неодвојиве сегменте живота у вјери, има заједницу са Христом.

ЈА САМ СПАШЕН и ја знам тајну, коју је Христос подјелио са нама (Мт. 13, 35; Ефес. 3, 8-12): пут ка Царству небеском је кроз Исуса Христа, Сина Божијег, Спаситеља свих који се окрену ка Њему.⁴ Међутим, ако бих ја, на примјер, изучавао математику, ја не би само могао да информишем учитеља да познајем математичке принципе и да на основу тога добијем пролазну оцјену! Моје знање би морало бити провјерено на тесту. Слично овоме, ни исповјеђена вјера не може бити истинска вјера док се не потврди својим животом. Стога у пуноћи истине ми ћемо да кажемо:

ЈА СЕ СПАСАВАМ... (тренутно садашње вријеме, Јевр. 10, 14) јер имати вјеру у Христа укључује свједочење вјере у Њега као Месију (2. Тим. 2, 13-15) на начин како је то промислио Господ: да постајемо што сличнији Христу, што више можемо кроз наше послушање. Савршени живот нашег Господа је примјер који треба да слиједимо.⁵ Ово је непрестан процес. Као што апостол Павле пише, ми сви морамо да тежимо ка савршенству као нашем циљу.⁶ „Кроз нашу вјеру и крштење ми ћемо увјек постати оно што већ потенцијално и јесмо“⁷ – уд Тијела Христова. Ову могућност ми смо наслиједили као знак од самог Бога и она се слично очитује у дјечијим намјерама да имитирају своје идоле и да се богате њиховим особинама. Стога би унутрашња тежња требала бити искоришћена и усмјерена ка ревномном дјелу следовања нашем Спаситељу, изражавајући нашу љубав и вјеру у Њега и припремајући се за живот у Његовом Царству, гдје је све свето.⁸ Према томе, овакав начин живота може изњедрити „добра дјела“ Новог Завјета, која су заиста различита од легалистичких дјела учињених следејући Мојсијевом закону. Иако

ова добра дјела не могу сама од себе да нам у закуп дају мјесто у Царству Небеском, она су несумњиво важна јер представљају индикатор вјере и учествују у надзиђивању духовног раста. Она су исто тако и средства са којима Господ жели завршити своје дјело у којем људи учествују као Његове руке и ноге, као Његове очи и срце.⁹ Свако дјело, које није учињено као производ вјере нема духовну важност,¹⁰ јер она доносе само привремену утјеху. А дјела учињена у име Исуса Христа и као плод вјере у Њега доносе корист, која превазилази границе ума. Сваки који овако твори добра дјела бива помилован Божијом благодаћу, и она га, кроз његов труд, чини чвршћим, помажући му да настави да чини дјела која потврђују његову вјеру. Они који су помиловани Божијом благодаћу због својих дјела чињених у име Христово, удостојени су прије свега да осјете љубав, која их очекује у Царству Небеском. А „добро“ долази кроз усмјереност према путу, који води у Царство Небеско.

ЈА ЋУ БИТИ СПАШЕН... уз милост Божију – када се мој живот, моја могућност да чиним избор и да живим онако како сам изабрао оконча, или пак на Другом доласку Христовом, све у зависности од тога шта се догоди прво (Рим. 10, 9). Примјери Еноха и Илије, који су вазнесени право на небо праслика су оних који ће Христа на Његовом Другом доласку затећи живи на земљи тако да неће морати да пролазе кроз смрт.¹¹ У супротном, ја ћу се морати суочити са Судом,¹² јер једино Господ (преко Свога Сина, који сједи на Престолу у Својој слави) зна да ли ћу ја, кроз животне успоне и падове, бити у могућности да останем дио Христовог Тијела кроз вјеру и љубав. Мој живот неће бити оцјењиван на основу успјеха или падова, него на основу тога да ли сам истински покушавао, као израз моје истинске вјере, живјети угледајући се на Христа. Од Адама и Еве се очекивало да буду послушни и да одрже једну заповјест, коју им је Господ дао. Од нас се очекује да покушамо да следујемо Христов примјер у свему, јер смо Га препознали као Спаситеља, Господа и Владику и да сваки пут када посрнемо на том путу да се поновно усправимо, те да наставимо да Га даље слиједимо. Књига Откровења 20, 12-13 јасно указује на то да ће се о нашој вјери судити по нашим дјелима.

Овај један живот – ускоро ће проћи и нестати; И само оно што је у име Господње чињено ће остати!

Колика је важност Божије „милости“ у нашем спасењу?¹³ Милост је „енергија“ Божија потребна човјеку да би га освећивала и приремала за Царство Небеско. Ми људи никада нећемо бити у стању да заједничаримо у Божијој природи, али кроз Његове енергије ми се освећујемо и обожујемо у оној мјери коју можемо да примимо. Добро дјело или покушај у којем се потврђује вјера, огледа се истовремено и кроз Духа Светога, који даје милост Своју према нашим напорима да чинимо добро.¹⁴ Јер без милости Божије узрастање у мјеру раста Христовог не би било могуће.

Господња милост не може да буде на ономе који бјежи од спасења. Исто тако ни људска врлина нема снагу да може да уздигне до аутентичнога живота душе оних, којих се Божија милост није

дотакла... Међутим, када се заједно добра дјела и милост Божија нађу у истој души, оне су тада способне да испуне људску душу благословеним животом.

Григорије Ниски¹⁵

А у вријеме Страшног Суда, милост ће да надомјести недостатке оних, који су били у могућности да покажу вјеру. Господ нас позива да будемо савршени и следујемо нашем Господу и тако потврдимо своју вјеру и узрастемо у мјеру раста Христовог (обожење). Међутим, Господ само једно тражи од нас, а то је да се непрестано трудимо да све чинимо најбоље како можемо – а при томе ће Његова милост обилно надопуњавати наше недостатке.¹⁶ Стога ми треба непрестано да појемо: *Кирие Елеисон, Господе смилуј се*.

Христова улога у нашем спасењу је реална. Он је учинио оно што је било неопходно да се ми поновно можемо сјединити са Богом. Наша улога је лична. Унутрашњи човјек, како апостол Павле пише,¹⁷ препознаје Христа као Месију и изражава вјеру на један мистичан начин кроз молитву, Крштење, Миропомазање, Евхаристију и остале Свете Тајне. А спољашњи човјек изражава своју вјеру кроз морални начин живота показујући своју љубав према другима и имајући истински однос са Богом следујући Христовом примјеру.

Наше спасење ће постати реално, актуелизовано по нашој смрти. Нашим душама ће потом одмах бити суђено и ми ћемо тада примити, одвојени од наших тијела, предукус онога за што смо припремљени, слично догађајима које доживљамо док сањамо. Ако се вјера у Христа изражава кроз тежњу за заједницом са Њим у послушању, ми ћемо доживјети радост Његовог присуства. А потом, током Другог Христовог доласка, ми ћемо бити васкрснути са новим тијелима и ући ћемо у пуноћу Царства Небеског.

Ако се трага за најпотпунијим одговором на питање „Како се спасити?“ онда би најадекватнији и најправилнији одговор био: благодаћу Божијом „ЈА СЕ СПАСАВАМ“ (узрастајући у обожењу, покушавајући да будем послушан Христу, како би потврдио моју вјеру и љубав, које ме такође припремају за Царство Небеско).¹⁸ Међутим, ми морамо тежити ка потпуном разумјевању свих корака, који учествују у процесу спасења и бити вољни да ово животодавно сазнање подјелимо са другима. А ово и јесте суштина идеје љубави, коју је Христос имао и о којој је учио.¹⁹

ОПАСНОСТ КОЈА СЕ КРИЈЕ У ТЕОРИЈИ О „ИНСТАНТ СПАСЕЊУ“

Постоје и они људи, који вјерују у такозвану теорију о „инстант спасењу“, која је у контрадикторности са оним што је исповједала рана Црква, а самим тим и у супротности са православном теологијом. Они се у свом оправдању позивају на библијски цитат из посланице Римљанима светог апостола Павла 10, 9: „Јер ако исповједаш устима својим да је Исус Господ, и вјерујеш у срцу својему да га Бог подиже из мртвих, бићеш spaшен.“ Свакако, чињеница да је једини пут спасења кроз вјеру у Исуса Христа као Спаситеља је неупитна. Међутим, православље се не слаже са онима који вјерују да је спасење тренутни процес и да појединац једино треба да исповједи Христа као Господа и да на основу тога има потпуно право да

каже: „Ја сам спасен.“ Они који овако исповједају обично показују ревност која је истовремено и предивна и претећа. Њена љепота се огледа у том дјечијем приступу и исповједању вјере, коју краси таква увјереност какву је Петар показао када је исповједио да је Исус Син Бога живог (што је навело нашег Господа да обећа да ће своју Цркву сазидати на таквој, као камен тврдој вјери).²⁰ А опасност оваквог приступа вјери се огледа у томе да они који су тако убјеђени могу исповједати вјеру са очитом једноставношћу и равнодушношћу или пак да своје увјерење поткрепљују љутњом и арогантношћу, бранећи своје поимање вјере. Они свакако имају жељу за ревношћу Богу, али нажалост не према истинском знању о вјери (Рим. 10, 2).

Поменута једноставност може довести до тога да се пренебрегне неопходност непрестаног дјеловања на путу спасења, јер теорија инстант спасења само учвршћује увјерења оних који себе сматрају хришћанима, али не желе да покушају да живе као што је Христос говорио. У том случају они се могу осјећати слободним да следују разним овоземаљским путевима, а да истовремено буду у потпуности увјерени да ће по њиховој смрти задобити Царство Небеско. Они су увјерени у ово јер сматрају да је Христос страдао за грешнике, те стога нема никакве неопходности да они чине оно што им неће годити. Са друге стране, агресивност оних који исповједају теорију инстант спасења се изражава кроз категоричко инсистирање да сваки вјерник мора да вјерује као што вјерује он/она. Оваква ситуација може довести до негодовања оних коме се намеће овакво мишљење и до њихове потпуне незаинтересованости за вјеру. У оба ова случаја, сатана ће достићи свој циљ који се састоји у томе да одложи или прекине духовно узрастање у вјери. Неоснована тврдња „Ја сам спасен“ такође вуче корјене у понашању фарисеја из јеванђељске приче, чији се глас у овој тврдњи поновно чује кроз самохвалу, арогантију и мањкавости смирења, то јест, особина које је Христос осудио. Акт покајања од стране цариника из исте приче, који се ударао у груди ридајући: „*Боже милостив буди мени грешноме*“, потврђује ријечи Христове да ће свако ко се уздигне бити понижен, а свако ко се понизи, биће узвишен (Лк. 18, 9-14).

Свето Писмо може бити правилно тумачено и схваћено само у својој потпуности, а не у фрагментима издвојеним из контекста. Инсистирање на буквалном тумачењу појединачно издвојених реченица представља дословно следовање ријечима, али негирање његовог духа,²¹ а управо је то и довело до тога да већина јеврејског становништва одбаци Христа као њиховог Месију. Да бисмо у потпуности разумјели цитат из Посланице Римљанима 10, 9 ми морамо да знамо да је апостол Павле ово писмо упутио Јеврејима града Рима, покушавајући да им помогне да разумију да њихово спасење више не потпада под Мојсијев Закон. Закон је био замјењен са Завјетом крви, и стога је вјера у Исуса Христа као Спаситеља једини критеријум (Јевр. 31, 13-14). Исто тако, апостол Павле јасно каже у посланици Римљанима 3, 31 да Христос својим доласком није укинуо Закон, него га је испунио, као што се то јасно види из самих Христових ријечи у Матејевом Јеванђељу (5, 17).

МИ МОРАМО УЗРАСТАТИ У МЈЕРУ РАСТА ХРИСТОВОГ. Порука посланице Римљанима указује да ћемо ми, ако истински вјерујемо да је Христос наш Спаситељ, спознати да се ово наше увјерење гради на нашем старању да

живимо следујући Христа и тако свједочимо нашу вјеру, и на крају ћемо бити спашени. Следицање Христу подразумјева да љубимо једни друге, као што Христос љуби нас, што и јесте суштина Десет Божијих Заповјести и Закона.²² А та љубав подразумјева да дајемо себе за друге као што је Он дао себе за нас. Ово дјело подразумјева физички и духовни напор, тако да нас и апостол Павле подстиче да поднесемо тешкоће као храбри војници, те да се такмичимо следујући правилима као прави спортисти (2 Тим. 2, 3-5), *да се наоружамо оружјем Господњим, како бисмо били у могућности да се успротивимо преварама ђаволским* (Ефес. 6, 11) *и да се старамо да радимо на нашем спасењу са страхом и трепетом* (Фил. 2, 12). Апостол Павле такође наглашава да смо ми, ако љубимо Господа, **ближе** нашем спасењу него оног тренутка кад смо први пут повјеровали (Рим. 13, 11), сматрајући да ми живећи у Христу (у заједници са Њим кроз Крштење, Евхаристију и живот у вјери), долазимо све ближе ка потпуно оствареном спасењу, које се догађа тек пошто се наш живот на земљи оконча и пошто се завршила провјера наше вјере. Све док смо у животу ми можемо скренути са пута Господњег, али онај ко издржи до краја биће спашен (Мк. 13, 13) примајући круну живота од самог Господа Христа (Отк. 2, 10).

Формално, концепт инстант спасења је познат као „оправдање могуће једино вјером.“²³ Православно богословље такође потврђује да је вјерник оправдан и ослобођен кривице кроз заступничка спасоносна дјела Христова, али исто тако указује да оправдање милошћу Божијом²⁴ превазилази поимање оправдања само вјером и оповргава „само“ ријеч, која собом носи идеју да никаква добра дјела или старање нису неопходна да би се посвједочила вјера. Мартин Лутер је био бивши римокатолички свештеник и наглашавао је оправдање само вјером, јер се није могао сложити са легалистичким наглашавањем неопходности дјела у процесу спасења, које се временом увукло у богословље Римокатоличке Цркве (свој врхунац ово учење је доживјело у XVI вијеку са продајом индулгенција, које је са собом носило занесеност да човјек може купити своје спасење). Лутерова брига је била оправдана као и његова намјера, али његово богословље (које је означавало почетак протестантске реформације) је стварало расцјеп у неопходној вези између исповједања вјере и основних сегмената живота по Христу (Јак. 2, 14-26).

„Оправдање могуће једино вјером“ је обично праћено са једно од два већ поменуто гледишта: (1) Након исповједања вјере, добра дјела ће природно да прате поменуто исповједање, али она *нису* неопходна за спасење; (2) Након исповједања вјере (које се сматра даром Божијим), Дух Свети ће утицати на промјену живота и *учиниће* да човјек узраста у мјеру раста Христовог.²⁵ Прво гледиште је врло амбициозно и недостаје му осјећај подстрека о којем је рана Црква учила. Друго гледиште ставља сав терет на Господа, а не и на нас, и не узима у обзир човјекову слободну вољу.

Насупрот овоме, Стари и Нови Завјет, још од примјера Адама и Еве, па све до слијепог од рођења чији се вид није вратио све док није испунио Господњу заповјест *да оде до Силоамске бање да се умије* (Јн. 9, 7-11), показују да Господња промисао о нашем спасењу потврђује неопходност вјере у Исуса Христа као Месију, али исто тако изискује да наша вјера буде преточена у дјело и да иста потпада под Његов суд. Посланица Јеврејима у једанаестој глави даје многе различите примјере свједочења вјере од стране народа Божијег наводећи примјере

како су они потчињавали царства, чинили добра дјела, задобили обећања, затворили уста лавовима... и примише добро свједочанство кроз вјеру... (Јевр. 32-39). Они нису само рекли да су вјеровали, нето су своју вјеру свједочили начином свога живота.

НАЧИНИ СВЈЕДОЧЕЊА ВЈЕРЕ

Најважнији сегмент нашег дјеловања за Господа и начин свједочења вјере и љубави за Њега је прије свега кроз *физичко и духовно* храњење гладних, појење жедних, добродошлица странцу, одјевање нагих, служење болесним и посјеђивање заточених.²⁶ Господ Исус Христос је учио да сваки пут када помажемо немоћноме, ми служимо Њему. Ова служба свакако не значи појединачно и ријетко чињење доброг. Чињење добра у Господу мора да постане начин живота – *живот у Христу* – и мора обухватити све аспекте наше свакодневнице. У нашим мислима увјек мора постојати питање: „Шта би Христос учинио у овој ситуацији?“ Стога, и ми морамо да *покушамо* чинити тако.

Ако хришћанин, као што каже Ава Агатон, у своме уму свакога трена мисли на суд који долази по смрти, неће тако лако пристати да чини зло.²⁷

Христос каже да, ако нисмо са Њим онда смо *против* Њега,²⁸ сматрајући да се Царство Божије може само упорношћу и трудом задобити. Незаинтересованост је једнака одбацивању. Књига Откровења (3, 16) упозорава да ће Господ испљувати из уста својих оне који су млаки, јер они чак не хају да начине један почетни корак. Господ нам дарује живот да правимо избор и да свједочимо наш избор кроз сва дјела и одлуке.

Пета глава у Посланици Римљанима описује благодатни дар који ми можемо задобити кроз вјеру у Исуса Христа, али у шестој глави се описује *нови живот* у којем ми онда морамо ходити према светости и вјечности у заједници са Богом (6, 22). Тај примјер нам управо говори да ми треба да *постанемо слуге Божије*. Признати да ми морамо посвједочити нашу приврженост и ослонац на Христа не значи да ми одбијамо чињеницу да је спасење дар Божији. Не постоји новац којим се може купити наше спасење, нити ми икада можемо учинити довољно да бисмо задобили спасење.

Ако се не може купити или зарадити спасење, онда је јасно да они који га задобију, добијају га као дар. Под условима које је са собом донио Завјет Крви, овај непроцењиви дар се даје онима који својим животима показују вјеру у Христа, иако је не заслужују, јер бисмо у супротом требали бити потпуно без гријеха, као што је и Христос био, да бисмо задобили спасење.

Дјела која су у суштини аспекти живота у Христу не само да свједоче вјеру него утичу и указују на духовно узрастање, које би било немогуће без тих дјела. Духовни живот је управо то: живот који се заснива на духовном труду – молитви, созерцавању Божанских истина, учењу Његових ријечи, чињењу онако како је чинио Христос, жртвовању свог времена, талената и

иметка без обзира на то ко смо и гдје смо. Они који узимају учешће у овом животу по вјери, непрестано узрастају у мјери раста Христовог развијајући свој непрекидни и динамични однос са Богом, који ће наставити да доноси плод и кроз вјечност. Овај однос ће бити освједочен и кроз име које ће Господ написати на бијелом камену, који ће бити дат свакоме од оних које Он љуби при њиховом уласку у пуноћу Царства Божијег.²⁹ У овом благословеном мјесту, међутим, неће бити зависти или утркивања, јер ће сваки од тих односа између појединца и Бога бити личан, те заснован на својим посебним особинама.³⁰

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ ВЕЛИКИ

ДОГАЂАЈ КОЈИ ЈЕ ОТВОРИО ВРАТА РАЈА

Међутим, праведни Оци који су живјели прије Христовог доласка нису наслиједили Царство све док Христос својом смрћу није отворио врата раја. Они су уздисали, јер су живјели праведно како би могли наслиједити Царство Небеско, али насупрот томе, они су морали да страдају од дугог чекања, јер је требало претрпјети свашта док нису ушли у Царство. Иако су се они трудили у винограду Господњем, по окончању њихових праведних живота, њих је ипак примио ад... И тек након дугог времена у аду, они су на крају могли осјетити радост Царства. Ми, пак, који долазимо у једанаести час не уздишемо по окончању нашега труда... јер смо ми дошли у овај свијет послје Спаситељевог доласка, те ми бивамо уведени у Царство Небеско скоро одмах пошто напустимо наше тијело; и ми добијамо без било каквог чекања оно што древни Оци заслужише да приме послје дугог ишчекивања.³¹

ЈОВАН ЗЛАТОУСТИ

О СУДУ

Узимајући следеће чињенице у обзир и носећи их вјерно у свом срцу: да ћемо по окончању овоземаљскога живота изаћи пред страшно судилиште и да ћемо се тада осврнути на све оно што смо чинили у нашем животу и да ћемо на основу тога примити пресуду, те да ћемо, ако останемо у гријеху, страдати од казне, или пак, ако смо са друге стране у току овог кратког овоземаљског живота бринули о нашим душама, да ћемо задобити круну и безброј других добара од Господа, затворимо уста онима који се усуђују да кажу или проповједају другачије од овога вјеровања. Стога ходимо по стази врлине како бисмо са чистим срцем пришли на судилиште и били у могућности да наслиједимо добра, која нам је Бог обећао кроз благодат и милост Господа Нашег Исуса Христа, коме је част и слава сада и увијек. Амин.³²

Трећи корак: Суочавање са судом

ИКОНА ХРИСТА СВЕДРЖИТЕЉА (ПАНТОКРАТОРА)

Христос, Сведржителъ (Пантократор), Господар свих ствари, који ће да суди живима и мртвима по истини записаној у Јеванђељу (Рим. 2, 16). „Ми се сви морамо суочити са Судом Божијим.“

На својој самрти, свети Агатон је остао непокретан на свом кревету три дана, лежао је отворених очију и погледа упртога ка небу. Трећег дана, када се мало опоравио, његови ученици, који се бијаху окупили око њега замолише га да им каже гдје је његова душа била током ова три дана.

„Пред судилиштем Божијим“, одговорио је са уздахом и трепетом. „А да ли си оче уплашен“ – збуњено су га питала браћа.

„Ја сам покушао колико сам најбоље могао да у своме животу следујем заповјестима Господњим. Али и ја сам човјек. Како ја могу да знам да ли сам угодио Господу“ – одговорио је светац уз велики бол.

На то су га запањени монаси упитали следеће: „Значи ли то да ти ниси сигуран да си својим дјелима угодио Богу?“

„Не, док не изађем пред Господа...“, одговорио је светац, „...јер човјек суди по једном суду, а Господ по другом.“

Браћа су жељела да га питају још нека питања на спасење њихових душа, али их је светац замолио да га више не питају ништа.

„Ја сам сад јако заузет“, прошапутао је на својим уснама старац.

Његово лице је почело сијати! И ученици су га видјели како напушта овај зли свијет и одлази у живот вјечни са радошћу, коју човјек може да изрази када се сусреће са неким вољеним и драгим.

Ахримандрит Хризостом
Древни пустињски оци

Треће поглавље

ПУТ КА ЦАРСТВУ НЕБЕСКОМ

Блажена Синклетика у обраћању својим монахињама каже да се онај који започиње свој живот у Богу у почетку сусреће са многим мукама и страдањима, али временом проналази неописиву радост.

Исто као и они који желе, додаје блажена Синклетика, да запале ватру, прво бивају загушени димом, а њихове очи пуне суза, да би потом њихова намјера постала успјешна; тако и ми, који желимо да у нама запалимо Божански пламен, морамо знати да ћемо бити успјешни у томе само ако прођемо кроз многе патње и страдања; као што је сам Господ рекао, „*Ја сам дошао на земљу да запалим огањ и шта би још могао да желим, ако би ватра бивала јаче потпалјивана?*“

„Заиста, неки“ од нас, наставља блажена, „се не осврћу на сметње и препреке од дима да би на самом почетку избјегли велики напор рада, али без обзира на то, они због своје љености не успјевају запалити огањ, те због тога брзо одустају и бјеже, јер немају стрпљења да трпе до краја.“

Ахримандрит Хризостом
Древни пустињски оци

ОВО ДЈЕЛО НИЈЕ ЛАКО

Пут ка Царству Божијем је често нераван и опасан,¹ али води ка *скупоцјеном бисеру* (Мт. 13: 46). Ниједан труд није довољно велик да би се могло задобити ово непроцјењиво благо. Но, наша улога у процесу спасења садржи четири корака:

1. ВЈЕРОВАТИ: Сазнање да је Исус Христос Син Божији, наш Спаситељ, који нам отвара једини пут ка вјечној заједници са нашим Створитељем,² као што ми и исповједамо сваки пут кад читамо Никејски Симбол вјере:

Вјерујем ...у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божијег, Јединородног... рођеног прије свих вијекова... Који је ради нас људи и ради нашега спасења сишао са небеса, и оваплотио се од Духа Светога и Марије Дјеве, и постао човјек...

Ми можемо доћи до овог сазнања у свако доба. Све дотле док смо у животу није касно да спознамо вјеру, ако имамо искрену намјеру за то.³ Међутим, ми не знамо трен када ће се наш живот привести крају – често пута смрт ни на који начин не предсказује себе – и стога је боље ако се човјек почне занимати питањима вјере

раније у свом животу.⁴ Исто тако, ако ми одлажемо ово дјело, сигурније је да ћемо залутати далеко од Бога те да нећемо спознати неопходност или начин да нађемо Господа (Дјела 17, 27).

2. ПОТВРДИТИ СВОЈЕ ВЈЕРОВАЊЕ покушавајући да следујемо учењима Христовим и Његовим примјерима у сваком дјелу у нашим животима. Прије него што се Христос вратио своме Оцу, Он је својим ученицима дао власт да наставе Његово спасоносно дјело кроз Црквене Свете Тајне. Ова власт потом бива предана на свештенике у Цркви кроз вјекове преко „апостолског прејемства.“ Кроз Свете Тајне ми дотичемо Божанске енергије, које омогућавају Божију милост ономе ко живи животом у Христу. Сегменти саме тајности Светих Тајни су у поменутим енергијама, а Христос је заправо извршитељ: Господ шаље Христа да дјелује кроз свештеника са моћима датим Духом Светим. Као што свети Јован Златоусти пише у његовим *Омилијама* на Јевађеље по Јовану да свештеник просто само „позајмљује свој језик и даје своје руке.“

Свете Тајне су само спољашњи симболи унутрашње милости (енергија Божијих) коју су примили сви који су жељели – духовно оруђе које нам помаже да достигнемо наш циљ и да нас оснажи у нашим страдањима.

КРШТЕЊЕ је установљено самим Христом када је он замолио Јована да Га крсти и тако дао примјер свима који желе да га прате. Они који су примили Свету Тајну Крштења у име Оца, Сина, и Светога Духа постали су дио Христовог тијела,⁵ постали су Црква, што их чини онима који припадају Њему, али само ако се труде да следују Њему (грчки: агиос - свети).⁶ Ово је оно што нас уистину спасава! Исто као што нас је биолошко рођење из мајчинске утробе донијело у овај свијет, наше духовно рођење кроз Крштење уводи нас у Царство Божије, све дотле док ми сами себе одатле не изопшtimo. У једном тренутку током Свете Тајне Крштења, свештеник дуне по води која се налази у крстионоци – дах новог живота у Христу који се може достићи само преко ове Свете Тајне.

Исус тражи од нас да будемо рођени за живот, који се разликује од живота животиња и свих других живих бића, живот у самоме Богу, који је живот сам по себи. Овај живот је дат кроз Божији дах, што је у ствари Дух Свети (пневма на грчком језику значи „дах“ и „дух.“ Бог је нама већ подарио овај дах још током стварања (Пост. 2, 7) стварајући нас по Његовој слици и прилици, дарујући нам Своју слободу и могућност да постајемо све ближи Њему кроз наша креативна дјела. Имајући у себи овај дах, човјек је увјек био позиван да надиђе самог себе, јер је он заиста истински човјек само када заједничари са Богом. Човјек губи овај дах, ово присуство Божанског кроз гријех и смрт, али поново га може задобити исто кроз бању крштења, која је извор живота.⁷

Крштење је почетак нашег хришћанског пута, као што је било и почетак Исусовог служења на земљи. Кроз ову Свету Тајну ми смо ослобођени од сваке повезаности са Адамовим и Евиним гријехом и опрани смо од сваког нашег личног гријеха који смо некада и некако починили. Тиме добијамо празну таблицу –

могућност за наше спасење. Без обзира на то колико је крштење важно и неопходно,⁸ оно ипак представља само наш почетак – стога почнимо наш пут сада.

МИРОПОМАЗАЊЕ нам даје „печат дара Духа Светога“⁹, следећи сегмент нашег духовног рођења, које нам је неопходно да бисмо, као што је Христос рекао Никодиму, ушли у Царство Небеско.¹⁰ Печат представља ознаку аутентичности. Онај који на себи посједује печат са собом носи и моћ да га показује исто као и документ на коме се налази печат неког органа или лица и као такав носи са собом њихову тежину. Кроз Свету Тајну Крштења ми смо примили Духа Светог у нама. Печат овога дара је печат крста, који је утиснут на нас са освећеним миром. Бог познаје људе своје преко печата (Отк. 22, 4), на основу кога се препознаје да припадају Њему. Ово је могуће само дотле докле ми дјелујемо у том правцу (или ако у име наше дјелују други док ми не дођемо у стадијум да сами расуђујемо). У садејству са Духом Светим ми постајемо све више Боголични Христу, јер Он одговара на наше подвиге охрабрујући нас, снажећи нас и водећи нас све док се ми старамо да ходимо пратећи пут према пуноћи Царства Небеског, те постајући све више Христолики ми све више дјелујемо под влашћу Божијом. Духовну власт препознају они који су у заједници са Богом.¹¹

ЕВХАРИСТИЈА (Свето Причешће) је установљена самим Христом на Тајној Вечери када је Он раздјелио хљеб и вино Својим апостолима објављујући да ако не једемо од Његовог Тијела и не пијемо од Његове Крви, ми нећемо наслѣдити Царство Небеско (Јн. 6, 53-58). Господ увјек омогућује да се нађе противдејство адекватно за отров. Преко дјела једења човјек је изгубио заједницу са Богом, због тога је на исти начин овај заједница поновно успостављена. Евхаристија, као заједничарење у Тијелу Христовом на Његовој Трпези у Царству Божијем је непрестано обнова наше заједнице са Њим и међусобно једних са другима.¹² Кроз ову Свету Тајну, ми поновно имамо приступ Дрвету Живота – храни бесмртности – као сегменту живота у Христу.

Ова Крв је омогућила да лик нашег Цара увјек буде нов у нама, она неизразиво ствара љепоту, штити племићко достојанство наше душе од унижења, залива га и храни непрестано... Ово тијело, ако се на прави начин прихвата и прима, одгони ђаволе и штити нас од њиховог дејства и призива ка нама анђеле и арханђеле. Јер гдје год виде Тијело Христово ђаволи бјеже, а анђели се окупљају... Ова Крв је за спасење наших душа. Кроз њу се душа чисти, кроз њу постаје бисерна, кроз њу сија. Она чини да наше расуђивање постаје свјетлије од огња, а наша душа сјајнија од злата; ова Крв проливена је да би небо учинила приступачним.

Златоусти¹³

ЈЕЛЕОСВЕЋЕЊЕ је оруђе за наше физичко и духовно здравље. Као што се у посланици апостола Јакова каже, ми треба да позовемо наше свештенике да помазују и читају молитве оздрављења, из којих се састоји ова Света Тајна у свако доба кад год болест задеси наше тијело или душу,¹⁴ како би могли остати здрави и читави током нашег животног пута.

Крштење, Миропомазање, Евхаристија и Јелоосвећење су веома битни источници Божије милости и као такви нису ускраћени новорођенима у православној Цркви. Захваљујући овим Тајнама, док расту и док се развијају, они духовно хране своје душе, исто као што се бринемо да новорођенчад добију сву неопходну храну за њихова тијела све док сами не буду свјесни важности витамина и минерала за људски живот. Ако смо примили Крштење као новорођени, тај акт представља показатељ вјере наших родитеља или дједова и бака, који су сматрали да имају одговорност да нам, док порастемо, обезбједе духовну храну. Ко може у окружењу испуњеном љубављу и вјером да каже када тачно вјера почиње и ко може да постави границе Божијој милости? Са нашим одрастањем и зрелошћу одговорност за духовно узрастање препушта се нама самима.

Ако дођем до крштења слободно и са љубављу у зрелом добу, то је онда показатељ наше вјере у Христа. Свети апостол Павле је рекао да нису могли Јевреји кроз обрезаше моментално бити оправдани пред Законом. У суштини то је био само спољашњи знак, а оправдање је било могуће као заслуга само онда када би унутрашње стање нашег срца пронашло своје пуно значење: приврженост очувању Божијег Завјета са Мојсијем док се очекује Месија.¹⁵ Слично овоме, Крштење за хришћане није некакво магијско дјело које гарантује мјесто у Царству Небеском. То је ипак само спољашњи знак за примљену милост Божију, то је знак почетка процеса обожења за оне који, прије свега желе и покушавају да се што више уподобе Христу, колико је год то у њиховим моћима – природна посљедица истинске вјере, али само ако су урачунати дисциплина и подвиг.

Морамо бити увјерени да наше Крштење има за нас значење: да схватамо његову важност и снагу; да се сјећамо дана када смо примили крштење и да се трудимо да примамо Свето Причешће на сваку његову годишњицу; да носимо крст као свједочанство наше привржености Христу (а не као украсни детаљ, накит или декор); да се старамо да живимо тако како смо обећали, те да се непрестано присјећамо и обнављамо наша обећања, посебно током Свете Литургије, која нам омогућује да се присјетимо како је неопходно да *„сами себе, једни друге и сав живот наш Христу Богу предамо.“*

ИСПОВЈЕСТ нам омогућује да елиминишемо препреке, које гријех ствара између нас и Бога. Ако ми скренемо са пута који води ка Господу (неуспјех да следујемо Христу, Његовом примјеру живота и учењу у било ком облику), Црква нас позива на покајање, које подразумева промјену (преокрет). Кроз ову Свету Тајну, коју је као моћ Христос дао својим апостолима, искрено покајани и исповјеђени гријеси бивају опроштени и заборављени.¹⁶ На овај начин стање слободно од гријеха бива код новокрштених обновљено; јер смо поново рођени духовно и поново враћени на пут према Богу. Када је у питању какав велики гријех, велико одступање и пад, обновљење заједништва са Христом, које је омогућено кроз Свету Тајну Исповјести може значајно и драматично да измјени начин човјековог живота на боље.

БРАК је Света Тајна која се везује за Христов благослов свадбе у Кани Галилејској. Ако се ми одлучимо да имамо сапутника са којим/којом ћемо заједно ићи путем ка Господу (уз наду да ће нам сапутник бити од духовне помоћи), Црква омогућује ову Свету Тајну како би благословила и осветила наше заједништво.¹⁷ Господњи план је да из заједнице између мушкарца и жене, односно брака, на

свијет дође ново живо биће, како би се они као заједница спасавали.¹⁸ У добром браку једна страна ће да надомјести оно што другој страни недостаје. Заједно мушкарац и жена су једно и у том смислу. Не могу бити потпуни ако су сами, јер само заједно одсликавају Божију цјеловитост и јединство.

СВЕШТЕНСТВО је Света Тајна која је омогућена у Цркви мушкарцима који осјете призив Божији да свој живот посвете служењу, како би привели што већи број људи Христу, те им помогли да остану на том путу, као што је Христос лично позвао сваког понаособ од својих апостола и заповједио им да чине онако како виде да и Он чини (Мт. 10). Ово није свештенство из племена Левијевог из Старог Завјета, које је Бог утврдио да приноси жртве Богу за народ испуњавајући Мојсијев Закон, него свештенство самог Христа, по чину Мелхиседекову,¹⁹ које је вјечно, континуирано и мистично приноси Господу једну и посљедњу крвну жртву Христову за опроштење гријехова људских, а која је наша једина заштита. Свештеник „може испунити службу само зато што свештенство није... његово... него једно и исто свештенство Христово, које вјечно живи и које је у потпуности испуњено у Цркви, Тијелу Христовом.“²⁰

Путем молитве и ми такође можемо да учествујемо у енергијама Господњим. Када се неки вјерник моли у Име Оца, Сина и Светога Духа, Божанска милост се спушта на њега/њу као и на ону особу за коју је молитва намјењена (Јак. 5, 16). Између осталих извора милости Божије ту су духовна оруђа поста, богослужења и сазнања (Свето Предање – које садржи у себи Свето Писмо, учења Отаца Цркве и Сабора, Иконографија, Литургије итд – све су ово дата оруђа која треба да су заступљена како би се неповређено сачувала истина о Христу), која треба да нам помогну у нашем настојању да узрастамо у светости као сегменту Божијег Царства.

3. СУОЧАВАЊЕ СА СУДОМ: Сваком од нас биће суђено на основу тога колико смо се трудили да живимо по ономе што смо од Господа научили и разумјели.²¹ Некима је дата привилегија (али и одговорност) да досегну у најдубље тајне Господње.²² Господ ће очекивати много више од њих када је у питању њихово следовање у животу према Христу. Код других је можда само понеки одсјај од Христа био у могућности да продре кроз баријере које је Сатана изградио. Свакоме ће се судити по правди Христа Бога, који је свезнајући, који безусловно воли и који је апсолутно праведан. Забринутост због чињенице да ћемо се срести са судом је сама по себи благослов, јер нам помаже да се ослободимо немарности за наше духовно узрастање.

У једном смислу ми ћемо сами себи пресуђивати, јер начин на који ми будемо опходили према другима постаће стандард по којем ће се нама судити.²³ И када се отвори књига живота (Отк. 20, 12-13) ми ћемо имати прилику да увидимо све оно што смо чинили у нашим животима. Тада нећемо имати потребу да нам се укаже на то на ком стадијуму је наш однос са Богом – ми ћемо то сазнати сами.

Безбожници ће тада разумјети какво величанствено спасење они одбише, и како велику љубав и Божију милост у свом животу презреше...²⁴

Један број оних који заступају инстант спасење или спасење само кроз вјеру негирају идеју суда и наглашавају Васкрсење, јер се каже да ће спашени бити они који су васкрснути за Царство Небеско, а остали за осуду.²⁵ Другим ријечима они мисле да то значи да заправо неће постојати посебан тренутак суда за оне који су себе сврстали у ред спашених, док ће остали бити бачени у вјечну пропаст. Ова теорија је заснована на погрешној овоземаљској рационализацији, а не на Господњем плану који ће се испунити током другог Христовог доласка. Други пак сматрају да је суд одређен само за оне који су спашени, јер ће на основу њихових хришћанских живота бити оцјењивано шта су током живота учинили због чега заслужују улазак у Царство Божије, а шта је недостојно (Царства).²⁶ Исто тако свети апостол Павле пише да ћемо сви морати да се нађемо испред Христа на Његовом суду да нам се суди за оно што смо учинили (2. Кор. 5, 10-11). Да ли ће се судити на небесима? Зашто би у случају да смо спашени тренутно, то јест инстант, само исповједајући нашу вјеру, била потребна била каква брига везана за наше мјесто на небесима? Било које мјесто на Небесима у том случају је чудесно.²⁷

Несумњиво, суд ће се догодити, али искрени хришћанин не треба да очајава. Ми не би требало да живимо у сумњи и страху, јер имамо наду у спасење.²⁸ Такође знамо да Господ држи своја обећања, те ако имамо љубав према Њему и ако се искрено трудимо да слиједимо Христа, *ми ћемо бити спашени* (Мт. 24, 13). А дан суда неће представљати проблем за оне који искрено љубе Христа. Они ће једрити кроз тај процес не наилазећи на оптужбе, него ће прећи из смрти у живот (Јн. 5, 24). Ово сазнање помаже нам да се испунимо дубоком унутрашњом радошћу, без обзира на успоне и падове на које наилазимо у нашем овоземаљском животу.²⁹

Хришћанин на путу ка спасењу, на путу који води ка личној заједници са Богом, мора непрестано да проналази себе између страха и наде. Страх нас смирава, али истовремено нас наводи да тежимо ка Господу. Нада нас охрабрује и чини нас ближим Очевој љубави.³⁰

4. ОСТВАРЕЊЕ ЦАРСТВА НЕБЕСКОГ изнутра или споља. Они који су својим животима свједочили вјеру да је Христос Син Бога Живога, Спаситељ свијета, биће позвани да уђу у Царство вјечне радости које је припремљено за њих од настанка свијета.³¹ Господ ће по имену позвати сваког од њих и дароваће му круну живота.³² У овом благословеном мјесту неће више бити смрти, нити туге, нити жалости, нити бола.³³ Царство Божије почиње још у овоме животу за оне крштене Хришћане који су посветили свој живот Христу, јер су живјели у радости спознавајући поузданост Господњих обећања. Од тренутка када искрена и јасна вјера настаје, вјерник заправо почиње да доживљава Царство Небеско – иако је још увек на земљи. У коликој су мјери ужици земаљског живота одбачени, у толикој мјери духовни живот цвјета и убиру се његови плодови (Гал. 5, 22).

Као што зло кажњава оне који му следе чак прије него што досегну до крајњег амбиса, исто тако и врлина, прије него што се наслиједи

дар Царста, дарује радост онима који је упражњавају на земљи, тако да они живе у нади и непрестаној радости.

Хризостом³⁴

Господ нас је створио за вјечни живот – и ми ћемо живјети вјечно – било у једној или другој ситуацији. Они који својим животима нису свједочили вјеру у Христа као Спаситеља (а били су у прилици да се сретну са овом спасоносном истином) припашће Сатани и његовим слѣдбеницима,³⁵ мучећи се у вјечној агонији у којој неће бити могуће наслађивати се Божијом присутношћу и величанством Његове моћи (2. Сол. 1, 9).

Ми нисмо у могућности да себи представимо шта значи бити лишен ове величанствене славе и бити одбачен од Христа, чувши Његове ријечи *да те не познаје* (Мт. 25, 12).

Хризостом³⁶

Ова бескрајна биједи отуђености од Господа представља природни исход нашег одбацивања Господа.³⁷ Ми смо заправо добили оно што смо сами изабрали.

ЈЕР СУ УСКА ВРАТА и узак је пут који води у Живот и мало је оних који га налазе (Мт. 7, 14). Тежња да се живи животом по Христу може да се упоређи са ходом по стрмој планинској стази. Успињући се ка врху и пролазећи кроз животне радости и замке стижемо ка уским вратима које воде у пуноћу славе Царства Божијег, који и јесте наш крајњи циљ. Ми започињемо овај пут са крштењем и нашим очима упртим ка Спаситељу. Дух Свети нас са љубављу подржава кроз цијели наш животни пут, али интензитет подражавања се заснива на нашој љубави и вјери у Господа. Оруђа која нам је Црква омогућила помажу нам да овом путу. Кроз искрено покајање у Светој Тајни Исповјести Црква нас обнавља и враћа назад на пут увјек када корачамо по странпутици.

СВИ СМО МИ РАЗЛИЧИТИ. Свако од нас понаособ започиње своје успињање по животној литици у различитим околностима. Неки су имали прилику да узрастају окружени љубављу добијајући мудре животне савјете и имајући материјалну сигурност. Опет, неки су били лишени ових угодности. Неки су благословени да буду од самог почетка васпитавани и подизани на плодној духовној земљи и да сам процес започињу од најранијег дјетињства. Друге душе опет вапиле су за удахом у духовно опустјелој земљи и нису могле да се одазову Господу до касних животних година. Свака животна прича има своју важност и посебност. Пошто нису свакоме човјеку дати једнаки услови и погодности под којима иде кроз живот, тако исто Господ не очекује једнак напор и одговор од свих људи. Уз то што посједујемо слободу воље, свако од има могућност и да да свој одговор Богу на јединствен начин. Господ по Његовим ријечима тражи од нас само оно што нам је дато да користимо у нашем служењу Њему.³⁸ И Он ће да нам на основу тога и суди. Суштина се не своди на то колико смо далеко досегли на нашем путу ка савршенству превазилазећи искушења и тешкоће, него да ли имамо

љубав према Господу и Његовом Сину као Спаситељу, који несумњиво настоји да нас подржава у успону све до краја наших живота.

Господ нам није обећао да ће нас недаће заобилазити у животу, него нам је обећао да ће бити са нама, да нас води, да нас кријепи и помаже нам да наше животно путовање приведемо до краја.³⁹ Господ нам допушта да осјетимо Његову љубав кроз кратке предукусе Царства Небескога, који су тако величанствени и снажни да у нама буде још већу жеђ за њима. Понекад ови предукуси се дају кроз појачано осјећање и бригу о љепоти онога што је Господ створио наговјештавајући величанствену славу онога што нас очекује на небесима.⁴⁰ Они такође могу доћи током времена страдања, када почињемо да будемо свејсни наше потпуне зависности од Господње милости, нарочито у стварима које се тичу наших живота, а у тим тренутцима када осјећамо исцрпљеност наше људске природе, ми можемо доживјети осјећај Његове присутности која нас храбри и тјеши.⁴¹

ГРИГОРИЈЕ ВЕЛИКИ О НЕОСУЂИВАЊУ САМИХ СЕБЕ ИЛИ ДРУГИХ

Многи приђу вјери, али мало је оних који задобију Царство Небеско. Многи служе Господу устима, али се окрећу од Њега својим животима. Ова реалност нас позива да размотримо двије слиједеће ствари. Прво, нико не би требао ништа да нагађа везано за своје спасење, јер иако је човјек пришао вјери, он још увјек не зна да ли ће бити међу изабранима да уђе у Царство Небеско. Друго, нико не би требао да узме на себе да свог ближњег, кога види у пороку, осуди на пропаст, јер нико не познаје границе Божанске милости.⁴³

ЈЕФРЕМ СИРИН

О РАДОСТИ УЛАСКА У ЦАРСТВО НЕБЕСКО И АГОНИЈИ ОНИХ КОЈИ БИВАЈУ ОДБАЧЕНИ

Каква ли радост треба да нас обузме, ако нам буде указано да станемо са десне стране Цара? На кога би требало да се угледамо када нас тамо закрили Божија Правда? (...) На Авраама, Исака, Јакова, Мојсија, Еноха, Ноја, праведног Јова, Данила, свете пророке, апостоле или мученике, јер су сви они угађали Господу током њиховог овоземаљског живота? Исто тако, они о којима си слушао, они чији си живот величао, они које желиш да видиш, доћи ће тада до тебе да те загрле радујући се твоме спасењу. Какви ми треба да смо људи? Каква ли је та неисказива радост коју ми треба да примимо када се Цар усхићено обрати онима који буду стајали са Његове десне стране: Ходите благословени Оца мојега; примите Царство које вам је припремљено од постања свијета. (Мт. 25, 34).

Тада ћете примити љепоте Царства Божијег, круну коју заслужујете и то из руке Господње и заувјек ћете царствовати са Господом. Тада ћете такође у своје наслијеђе примити дарове које је Господ обећао онима који га љубе и којима служи (Јак. 1, 12). И од тада ћете заувјек бити заштићени и безбрижни. Размишљајте о томе какав човјек мора бити да би му било дато да царствује заједно са Христом на небесима. Созерцавајете што значи стално обитавати у свјетлости Његовог присуства и настанити се крај извора сваке свјетлости. Тада више нећете имати Сунце како бисте уживали у свјетлости дана, нити ће вас више обасјавати мјесечева свјетлост (Ис. 60, 19), него ће Христос постати ваша неугасива свјетлост и Господ ваше славе. Погледајте само каквом је свјетлошћу даривао оне који Га се боје и који држе Његове заповјести.

А онда се сјетите краја који очекује грешнике када изађу пред страшни и трепетни суд. Каква ли ће их недаћа задесити када се нађу испред лица Праведног Судије немајући више могућност да избјегну Његово присуство? Каква ли ће их срамота обузети када им буде указано да иду са лијеве стране Цара? Каква ли ће се тек суморна тама спустити на њих кад се Господ у својој јарости страшним гласом обрати њима говорећи: Идите од мене проклети у огањ вјечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим. (Мт. 25, 41).⁴²

Четврти корак: Остварење царства

ИКОНА ХРИСТОВОГ СИЛАСКА У АД

*Нама је дарован живот да направимо избор: Господ или не (Мт. 12, 30).
Ми ћемо у вјечности обитавати у ономе што смо сами изабрали.*

Док је Тијело Христово лежало положено у гроб, Његова душа се спустила до Ада (1. Пет. 4, 6; Ефес. 4, 9-10) како би онима, који су живјели и умрли прије него што је Његова спасоносна смрт ослободила човјека окова Сатаниних, дао могућност да га препознају и признају као Месију о коме су Старозавјетна пророштва проповједала. Стога икона Христовога силаска у ад (такође позната и као икона Васкрсења Христовог) изображава Христа који газии адска врата како би Адам и Ева (који представљају вјерујући народ) били ослобођени адских мука. А фигура која је изображена са ланцима у тами на дну иконе је Сатана и сама фигура илуструје чињеницу да је одсада његова снага везана. Власт коју је Сатана имао над људима била је изражена кроз смрт – али је смрт изгубила свој „жалац“: иако човјек још увијек мора да пролази кроз смрт (све до другог Христовог доласка), она није у стању да држи оне који припадају Христу. Око Христа на икони су изображени библијски ликови оних који су живјели и умрли прије него што је Његова смрт отворила рајска врата: са Његове десне стране су цареви Давид и Соломон, те Јован Крститељ; а на лијевој Авељ (који је наговјестио Христа) и пророци.¹

Спуштајући се ка смрти, О животе вјечни, Ти си поразио Ад
засљепљујућом свјетлошћу Твога Божанства. И када си подигао
мртве из пребивалишта њиховог под сводовима земаљским, све силе
небеске су Те величале пјевајући: Животодавче Христе Боже наш
слава Теби.

Тропар са Јутрења на Велику Суботу
Калистос Вер и Мати Марија
Великопосни Триод

Као Бог у гробу тјелесно, у Аду са душом, у Рају са разбојником, и на
Трону са Оцем и Духом био си све испуњавајући неописано.

Из Проскомидије
Поредок Божанске и Свете Литургије
Холи Крос Ортодокс Прес

Крај живота нашега да буде хришћански, без бола, непостидан, миран, и да добар одговор дамо на Страшном Христовом суду, молимо.

Из прозбене јектеније
Литургија Светог Јована Златоустога

Четврто поглавље

ДА САМ САМО

Постоје тренуци у животу када изговорене или прећутане ријечи, учињена или неучињена дјела у одређеном смислу доводе до страдања, губитака или чак смрти. Драгоцјени моменти у животу су потрошени. Оплакујући ове тренутке понављамо много пута жалосне ријечи, *е да сам само...* Мало је вјероватно да је било ко међу нама имун на ову врсту људских мисли и осјећања. У сваком случају ми можемо бити заражени мишљу шта би се десило да је наш избор био другачији или да смо кренули другим путем.

Несумњиво да се су се ове ријечи нашле на уснама Адама и Еве када су морали да напусте Едемски врт. Исто тако ове ријечи су биле изговорене и од стране оних који су негирали Нојева упозорења када је киша почела да пада и ниво воде да расте, а Господ затворио врата Нојеве барке. Осврнимо се и на Аврама, чији је вољени син Исмаил рођен због непослушности или на крају када се ради о погрешном схватању Божије воље. Немогуће је да мисао *да сам само* није прогањала Аврама и да нису биле изговорене на његовим уснама када је морао да отјера у непознато, далеко од куће, свога тринаестогодишњег сина. Грижа савјести која прати ове три обичне ријечи је уједно и предукус онога шта ће пакао бити: црв који непрестано нагриза нашу душу и неугасиви пламен. То је уједно и упозорење на пажњу засновано на истрајности која подсећа на светог Јована Крститеља да док још увјек имамо времена, исправљамо наше стазе и мијењамо наше животе (Мт. 3, 1).

Неугасиви огањ... неће бити материјални огањ на каквог смо ми навикли, него огањ који је познат једино Богу.

Јован Дамаскин²

Тамо је живот толико неподношљив да је немогуће имати јасну представу о јаду оних који су лишени Божије доброте.

Хризостом³

Ријека која је протицала кроз Едемски врт и доспјевала у овај свијет (Пост. 2, 10) са собом је донијела преобилну љубав Божију, која кроз живот прати свакога од нас, без обзира какав пут ми изабрали. Ова љубав чини животне радости слађим и тјеши животне туге. Бог никада не ниподаштава нашу слободну вољу, тако да је на нама да ли желимо себе предати Божијој благодати. Живот нам је дарован како бисмо направили избор – Бог или не! Другог начина нема, јер слобода избора омогућава човјеку да достигне до својих крајњих могућности. То свакако искључује неодлучност у избору. *Сада* је вријеме спасења (2. Кор. 6, 2). Послије смрти неће бити могућности за промјену избора који смо за живота направили – нема могућности да се измјени путања послје смрти, они остају тамо гдје су исказали своју незаинтересованост или одбојност према Богу. „Ништа не може да се задобије кроз покајање у Аду...”⁴

Све дотле докле смо ми у овом свијету, па чак ако чинимо безброј гријехова, постоји могућност да их све сперемо путем покајања за оно што смо учинили. Али једном када пређемо у други свијет, па чак ако тада изразимо и своје најискреније покајање, неће бити никакве користи од тога; чак и да шкргућемо зубима, да се бијемо у прса, бескрајно молимо за помоћ, нико неће моћи да умочи свој прст у капљицу воде и прислони га наша пламеном обавијена тијела. Ми ћемо бити у стању само да чујемо исте оне ријечи које је богати човјек из јеванђељске приче чуо: „*Између вас и нас постоји велика провалија...*“ [коју нико не може прећи] (Лк. 16, 26).

Хризостом⁵

Молитва може усмјерити Божанске енергије према ономе који се моли, као и према ономе за кога је молитва упућена. Молитва може да омекша срца свих који су још живи на земљи, јер за њих још постоји вријеме да се препреке (настале због гријеха) између Бога и човјека уклоне. Молитва такође може бити на корист уснулим вјерницима: они који су се још за живота одредили за Христа, али који су се на овај или онај начин нашли у позицији да буду жељни покајања, а нису исправили своје животе или који нису успјели да се исповједе. И на тај начин им могу бити опроштени гријеси.⁶

Велики оци ране Цркве се слажу да се стање у вјечности за оног који је напустио овај живот негирајући и одбијајући Бога не може молитвом измјенити. Хризостом се у општем слаже са овом тврдњом, али додаје да молитва помаже чак и њима у томе што им омогућава утјеху, „која их на извјестан начин освјежава“⁷, нарочито за вријеме Свете Литургије када се сабрано Тијело Христово моли у једном гласу. Ова утјеха би се могла упоредити са паљењем свијеће у мрачном тунелу, указујући онима који су заглављени у тамном оркужењу тренутке свјетлости и сазнање да неко ипак брине о њима. У сваком случају, знајући да суд припада Богу те да Он једини познаје истинско стање сваке душе, ми имамо свету обавезу и привилегију да се молимо за сву нашу браћу, живе и мртве (2. Макав. 12, 42-44, Јак. 5, 16). Остало предајемо Господу и Његовој милости.

Наша молитва за нас саме је потврда разбојничког вапаја на крсту: *Господе, сјети ме се у царству твојем* (Лк. 23, 42). На небу неће бити жалости, јер по свеопштем Васкрсењу, они који припадају Христу неће имати сјећање на оне који нису међу њима. Стога наша молитва за упокојене: „Вјечан му/јој помен“, изражава нашу наду да ће се они наћи међу оним упокојеним који се наслађују вјечним благословом – јер их Господ чува у Свом сјећању. Међутим, они који су одбацили Господа и Његов спасоносни план за човјека, суочавају се са мучном савјешћу, јер их плаши разлика између агоније у којој живе и битисања оних који су са Христом.

Када осване дан Страшног Суда анђео Божији ће затрубити у своју трубу да пробуди упокојене из њиховог дугог сна у коме су упокојени имали прилику да доживе продужетак или недостатак заједнице коју су имали са Богом, а то стање је слично стању човјековог сна, које смо сви имали прилику да доживимо.

Када човјеково тијело лежи на кревету и не помјера се, и бива у стању као да је у уснуло у Господу, тада душа човјекова и даље остаје будна снагом врлине. То трансцедентно стање превазилази природну снагу тијела, јер душа остајући у тијелу посјећује далеке предјеле, замишља и посматра ствари које су изнад земаљскога шара, па чак често ступа у разговор са светима и анђелима који су изнад земаљског и тјелесног... (Ако и онда) када је душа повезана са тијелом, док обитава у њему, куша живот ван тога тијела, у толико ће се већој мјери тај живот наставити после тјелесне смрти.

Атанасије⁸

Христов знак, крст, појавиће се на небу сијајући као муња (Мт. 24, 27). Христос ће доћи са неба да окупи на Његову десну страну, у близину Њега и Његове славе, живе и мртве који на себи носе знак Христов добијен кроз Крштење и Миропомазање, да окупи срца и душе које су отворене за Његову Славу, да окупи оне који су трагали за овим знаком током њиховог обитавања на земљи (Мт. 25, 31-40).

Христос ће оне који на себи носе Његов знак, који је уједно и печат Духа Светога, поставити са своје десне стране говорећи: *Када моје овце чују глас мој оне ће ме препознати* (Јн. 10, 14).

Макарије Египатски⁹

Света Тајна Крштења осјењује нас знаком пречасног крста на нашем челу, исто као што је и Израелу било дато обрезање и кроз крсни знак ми који смо вјерни смо одлучени од невјерника и по том знаку бивамо препознати.

Јован Дамаскин¹⁰

На своју лијеву страну Христос ће окупити оне који су Га одбацили, те оне који су били равнодушни према Њему. Њима ће бити речено да иду далеко од Њега (Мт. г. 25, с. 22, 41 и 46), те да наставе са својом отуђеношћу од Бога – али остајући уплакани, јер су се повели за пуким овоземаљским уживањима која су их скренула са (па чак окренула и против) пута који показује истински смисао и суштину живота. Стога ће се они увјек и налазити у оркужју оних какви су и сами.

Грешници су, међутим, далеко од Цара. И стога њихова судбина изазива наше сузе; док праведници, бивајући праведни овдје или тамо, остају заједно са Царем; али тамо су праведници у сваком погледу много ближе Цару, не кроз њихов пролазак кроз врата раја, не кроз њихову вјеру, него гледајући Га „лицем у лице“ (1. Кор. 13, 12).

Хризостом¹¹

Када сретнемо Господа ми ћемо се срести са истом оном свеобухватном љубављу из које је и проистекла цјелокупна творевина. Као што је та љубав чувала

Едемски врт, тако ће се исто на дан Страшног Суда, поменута љубав излити из Његовог трона на сваког од нас понаособ. Међутим, свако од нас ће ову љубав примити различито, исто као што смо је примали у овоземаљском животу. Ова љубав ће оне који буду са десне стране Господа озарити и омогућити да у радости наставе заједницу са Господом, којој нема краја и коју су започели још током њиховог живота на земљи. Господња љубав ће такође окружити и оне људе који су одбацили Господа, али ће њима она донијети само агонију. Њихове ријечи ће њима самима одзвањати кроз вијекове као ехо: *Само да сам...*

Бол која проистиче из гријеха према љубави нагриза срце и бива оштрија од било ког другог страдања. Снага љубави дјелује у два вида: она мучи оне који су гријешили, или бива пријатељ овдје на земљи онима који су слѣдовали обавезама које из ње проистичу, то јест даје радост и задовољство.

Исак Сирин¹²

Страх од смрти је природно људско осјећање. Као што младенац природно плаче на порођају када напушта топлу и сигурну мајчину утробу и улази у наш огромни, хладни свијет, и ми невољно напуштамо наш овоземаљски живот, који се нама чини познатим. Исто тако бива тешко рећи збогом онима који одлазе из овоземаљског живота без обзира на њихове године. Већина од нас чезне да живи заувјек остајући заједно са нашим породицама и пријатељима – а то је у суштини наговјештај дарован нам од Господа као што је и бесмртан потенцијал наших душа (и тијела). Господња Божанска премудрост у вези са нашим спасењем кроз Христа дарује нам наду да ми заиста можемо учинити да живимо вјечно са Њим – у мјесту велике радости, чија истинска снага превазилази сваки осјећај радости који смо до тада били у прилици да докучимо. Што више вјерујемо у ово обећање и на њему градимо нашу вјеру, трудећи се да имитирамо Христа у нашим животима на шта смо и позвани, ми ћемо више омогућити Господњој благодати да обасја наша срца, те ћемо мање бити изложени искушењу страха што нам престаје овоземаљски живот.

Прије Божанског похода нашег Спаситеља на земљу, чак су и најсветији људи били уплашени од смрти и оплакивали су мртве као и они који су живјели у духовној пустоши. Али сада, пошто је Господ васкрсао своје тијело, смрт више није тако страшна.

Атанасије¹³

Смрт никада није била Господња жеља за човјека, стога ће смрти доћи крај. Гријех је унио трулежност и пропадање у Божанску творевину, коју је Он милостиво заузео својом смрћу; Христово Распеће и Васкрсење ослободило нас је смртог „жалца“ (то јест њене константности); али смрт сама по себи као „последњи непријатељ“ биће у својој потпуности уништена са другим Христовим доласком (1. Кор. 15, 24-26).

Смрт не представља више ништа до... промјене свог одјела! Јер душа се одјева у тијело као у своје рухо. Међутим, ово рухо бива привремено свучено кроз смрт, али само до тренутка када поново бива одјевено при свеопштем васкрсењу мртвих, али овог пута са већом славом. Смрт је „привремено путовање“, односно нешто дужи период наше уснулости него ли наш свакодневни сан. Према томе, ако се плашиш смрти, исто тако мора да се плашиш и свакодневног спавања!

Хризостом¹⁴

Једина ствар која треба да нас плаши је оно што стоји између нас и Господа: наши хотимични и свјесни гријеси и сујета, који нас раздвајају од Господа. Све дотле док не удахнемо посљедњи дах, Црква нас позива на покајање и исповједање наших гријеха, да се суочимо са њима те да их се ослободимо. Црква нас позива на Евхаристију како бисмо наставили нашу обнову и учврстили нашу приврженост Христу – јер на самом крају једино што остаје важно је управо та наша приврженост Господу. Сваки моменат нашег живота представља драгоцен дар; јер кад дође вријеме да спустимо наш животни терет са себе као у мирном сну, да бисмо могли предати наше душе у Господњи загрљај љубави, те да никада не будемо суочени са језивошћу ријечи *да сам само*.

„Стога тјешите један другога овим ријечима.“
1. Солуњанима 4, 18

Завршетак путовања и ново свитање

ИКОНА СТРАШНОГ СУДА ОГЊЕНА РИЈЕКА

У овој небеској сцени која се заснива на Матејевом Јеванђељу, Христос сједи на „*трону своје славе*“ и окупља све народе. Он их раздваја „*као што пастир раздваја овце од коза, и Он ће поставити овце са своје десне стране, а козе са своје лијеве стране.*“ Богородица и Јован Крститељ стоје поред Њега и као заступници човјечанства моле за његов спас. Апостоли сједе на троновима са обе стране Христа, као што им је Он и обећао.

Онима који су са Његове десне стране Христос каже: „*Приђите ви благословени од Оца мога, наслиједићете царство које је спремљено за вас*“; а онима са лијеве стране Он говори: „*Идите од мене ви проклети у огањ вјечни који је за вас спремио ђаво и анђели његови.*“ Два анђела држе свитке на којима су написане Христове ријечи; други држе теразије на којима се вагају људска дјела. Два демона покушавају да повуку теразијски тег на њихову страну.

„Огњена ријека“ како је описана код пророка Данила (7, 10) слијева се са Христове десне стране. Црква сматра да је овај огањ заправо свеприсутна Господња љубав, Божанска енергија која је тројици младића у ужареној пећи донијела умиљење, док је њиховим стражарима изазвала смрт (Дан. 3, 22-25). На Страшном суду они који су отворени према овој љубави у њој ће пронаћи радост; док ће они који је одбаце, било да су разбојници или цареви, бити прогутани од стране страшне звијери за коју Свети Исак Сирин каже да је „горко мучење“, које разједа грешнике (Аскетска омилија 28). Различита морска и друга створења служе као прототип да опишу оно што је наведено у Откровењу.

Међу праведницима који су са десне стране Христа налазе се неки од најпознатијих светитеља у православљу; Богородица је у трону и анђели је служе. Отац Авраам у свом крилу држи, скутом покривене, душе праведника. А покајани разбојник стоји пред вратима Царства Небеског гдје стоје свети апостоли Петар и Павле спремни да их отворе за њега.

Обично је ова икона осликана у нартексу (припрати) и вјерник може да је види излазећи из храма, а сама икона служи као опомена на неизбјежну реалност суочавања са Страшним судом и чињеница да ми увјек треба да будемо спремни за сусрет са нашим Господом.

Озрачена свјетлошћу љубав и слава Господња, од које се (безбожни) више не може сакрити, постаје ријека огњена, која истиче из славе или трона Христовог и безбожне односи далеко, а њихова савјест је прима као ужарени угаљ. Праведници примају један те исти „огањ“, али као завршницу њиховог духовног просвећења и спознања, испуњавајући их са неизрецивом радошћу и уздахом; стога, за праведнике овај огањ ће бити као зраци истинитог Сунца, које ће их исцјелити од свих њихових слабости, те ће они *бити у могућности* да узрастају у својој праведности и спознању све до вјечности (Мал. 4, 1-2).¹⁵

Ти не можеш раздвојити сјај огња од његовог дејства; али Господ, који је желио да задиви Његовог слугу са овом величанственом свјетлошћу, дозволио је да огањ обузме несагориви грм, и тако показао сву брилијантност огња, а да при томе ватром обавијени грм није сагорјевао. То је управо оно што псалмопојац потврђује ријечима: *Глас Господњи сипа пламен огњени* (Пс. 29, 7). Исто тако у награди која нас чека после овог живота ... двострука природа огња ће се показати; праведник ће уживати у његовој свјетлости, док ће сила његове топлоте бити на муку безбожнику.

Василије Велики¹⁶

А У ТАЈ ДАН, ГОСПОДЊА ЋЕ СЕ ЉУБАВ
ИЗЛИТИ ИЗ ЊЕГОВОГ ТРОНА
КАО ОГЊЕНА РИЈЕКА

ЗАКЉУЧАК

КАКО СЕ СПАСИТИ? Ово питање би требало да окупира сваког човјека који је примио дар живота. Ово дјело је израз покушаја да се да, у лаичком поимању, кратки приказ или опис Господњег Божанског провиђења о Његовом љубљењом „човјеку“ како би они који траже сазнања о смислу живота били вођени Његовом истином, која остаје једна и иста у свако вријеме и на сваком мјесту.

Порука спасења дата кроз Сина Божијег је намјењена сваком човјеку. Порука је једноставна и свеобухватајућа. Она би требала да се проноси „са врхова кровова“, те да се увјек и изнова проповједа у нашим домовима и црквама како би сваком човјеку била разумљива и прихватиљива. Она би требала да прожима сваку пору нашег живота и да води сваки наш корак и одлуку.

Упутства дата у овом раду су проповједана од стране Цркве још од времена Христовог Вазнесења на небо, да би тамо дочекао оне који Њега љубе. Уз пропратну молитву да написано буде на помоћ свакоме да сазна шта је Христос учинио за нас и да би потом подстакло да непрестано обнављамо своју потпуну и најискренију приврженост Њему као Господу и Спаситељу: Нека да Господ да сви ми радимо заједно како бисмо могли подјелити ово животодавно сазнање са свима онима који желе да га чују, и нека сви ми наставимо да узрастамо у *подобију Христовом* да бисмо свједочили нашу вјеру и нашу љубав према Њему те нашу спремност за светост Његовога Царства.

БИЉЕШКЕ

За цитате из Библије у енглеском оригиналу текста коришћена је нова верзија превода на енглески језик познатија као *The New King James Version*, издање из 1982. године од стране Томас Нелсон Инс. Цитати су коришћени уз сагласност са заштићеним правима поменутог издања Библије. Поједни коментари су изложени овјде, у дјелу књиге под називом „Литература, Извори и Коментари“. Остали су инкорпорирани у сам текст јер је аутор сматрао да је, због њихове важности, неопходно да исти буду придодати изворном тексту књиге.

Прво поглавље

¹ Пост. 1:28.

² Пост. 3: 8-9.

³ Fr. Kalistos Ware, *The Orthodox Way*, стр. 52.

⁴ Ис. 14: 12-21, Отк. 12: 7-12.

⁵ Philip Schaff and Henry Wace, “The Second Oration on Easter,” *Nicene and Post Nicene Fathers of the Christian Church*, Second Series, Vol. VII, стр. 425.

⁶ Panayiotis Nellas, “Germents of Skin,” *Deification in Christ*, стр. 46-53.

⁷ Frederick H. Chase, Jr., “Orthodox Faith: Book Four,” *Fathers of the Church: Saint John of Damascus Writings*, Vol. 37, Ch. 27, стр. 352.

⁸ „Православна Црква је увјек одбацивала учење које се односи на првородни гријех, а које сматра да сви људи не само што носе посљедице Адамовог и Евиног гријеха, него сви људи једанко дијеле Адамов и Евин гријех.“ George Cronk, *The Message of the Bible*, стр. 45. Такође види Ware, стр. 62.

⁹ Отк. 21: 3-4.

¹⁰ Nikolaos P. Vassiliadis, *The Mystery of Death*, стр. 519-520.

¹¹ Пост. 3:15.

¹² Јн. 8: 44.

¹³ Rev. George Nicozisin & Presbytera Freida Upson, *The Sacraments of the Orthodox Church*, стр. 7-10.

¹⁴ Пост. 17: 1-2.

¹⁵ Vladimir Lossky, *Orthodox Theology: An Introduction*, стр. 86.

¹⁶ Рим. 3: 19-20.

¹⁷ Изл. 34: 27-28.

¹⁸ Погледај слиједће библијске књиге: Изласка, Левитска, Бројева, Поновљених Закона.

¹⁹ Понз. 27: 10, 26; Јаковљ. 2: 10.

²⁰ 1. Јн. 2: 2.

²¹ Изл. 25: 22.

²² Лев. 16.

²³ Изл. 26: 33.

²⁴ Јев. 9: 1-15.

²⁵ Пост. 5: 24; Јев. 11: 5, 2.Цар. 2: 1-11.

²⁶ M. F. Toal, *The Sunday Sermons of the Great Fathers*, vol. two, стр. 54-55.

²⁷ Мат. 5: 48.

-
- ²⁸ „Да би Христос спасао своје људе, Он мора да буде теантропос (Богочовјек) – божанско и људско биће. Он мора да буде Бог како би могао да спаси, а исто тако он мора бити и човјек како би спасење било реално и са људске стране, а не само са божанске, небеске стране, схваћене као неко магијско спасење.“ Bishop Gerasimos Papadopoulos, *Orthodoxy: Faith and Life*, vol. two, *Christ in the Life of the Church*, стр. 41.
- ²⁹ Пост. 28: 12-13; Јн. 1: 51.
- ³⁰ Јн. 7: 30, 8: 20; 10: 31, 39.
- ³¹ Јн. 17: 1.
- ³² Јн. 10: 17-18.
- ³³ Lossky, “Cristological Dogma,” *Theology*, стр. 114.
- ³⁴ R. Payne Smith, trans., “On the Incarnation,” *Commentary on the Gospel of St. Luke*, note 1, стр. 52.
- ³⁵ Пост. 22: 7-8; Изл. 12: 3-13; Лев. 23: 12; Јн. 1: 29.
- ³⁶ Мат. 27: 51-54; Лк. 23: 44-45.
- ³⁷ Toal, “On the Holy Pasch,” vol. two, стр. 257.
- ³⁸ 1. Кор. 15: 20.
- ³⁹ Јев. 9: 14-15 (прочитати од 8 до 10 главе).
- ⁴⁰ Ефес. 2: 4-6; Гал. 4: 4-7.
- ⁴¹ Nikolai Velimirovic, *The Prologue from Ochrid*, Part One, стр. 296.
- ⁴² Archimandrite Chrysostomos, *The Ancient Fathers of the Desert*, стр. 66.
- ⁴³ Toal, vol. two, стр. 151.

Друго поглавље

- ¹ Toal, “On the Gospel,” vol. one, стр. 417.
- ² George Cronk, *The Message of the Bible, An Orthodox Christian Perspective*, стр. 265.
- ³ Рим. 4: 13-15; 7: 7; 8:4.
- ⁴ Јн. 14: 6.
- ⁵ 1. Петр. 2: 21.
- ⁶ Филп. 3: 12-16.
- ⁷ Papadopoulos, стр. 56.
- ⁸ Јевр. 12: 14.
- ⁹ 1. Кор. 12: 27.
- ¹⁰ Јевр. 11: 6.
- ¹¹ 1. Сол. 12: 27.
- ¹² Јн. 5: 26-30.
- ¹³ Ефес. 2: 8-10.
- ¹⁴ Archimandrite Christoforos Stavropoulos, *Partakers of Divine Nature*, trans. Stanley S. Harakas, стр. 35.
- ¹⁵ Исто, стр. 34.
- ¹⁶ Тит. 3: 4-7.
- ¹⁷ 1. Кор. 2: 11.
- ¹⁸ Јевр. 5: 8-9.
- ¹⁹ Јн. 15: 9-17.
- ²⁰ Мат. 16: 13-18.
- ²¹ 2. Кор. 3: 6.
- ²² Рим. 13: 8-10.
- ²³ Распрострањено је мишљење да је ово учење настало у доба протестантске реформације у вријеме Мартина Лутера, међутим, у питању је једно од јеретичких учења из времена првога стољећа. Највећи дио Књиге Јаковљеве је написан у циљу да оповргне ово погрешно учење. Види: Cronk, стр. 233.
- ²⁴ Рим. 3: 23-26; 2 Сол. 2: 13-17.
- ²⁵ J. Leslie Dunstan, *Protestantism*, стр. 208-210.
- ²⁶ Мат. 25: 31-46.

-
- ²⁷ Chrysostomos, стр. 94.
²⁸ Мат. 12: 30.
²⁹ Откр. 2: 17.
³⁰ Ware, p.183-185.
³¹ Toal, vol. one, стр. 382.
³² Исто, vol. two, стр. 25.

Треће поглавље

- ¹ Мат. 11: 12.
² Јн. 14: 6; 1 Тим. 2: 4-5.
³ Мат. 20: 1-16.
⁴ Мар. 9: 36-37, 10: 13-16.
⁵ 1 Кор. 12: 13.
⁶ Кол. 1: 18-23.
⁷ Olga Dunlop, *The Living God*, vol. 1, стр. 223.
⁸ Мат. 3: 13-15; 28: 18-20; Јн. 3: 5.
⁹ 2 Кор. 1: 21-22; 1 Јн. 2: 20.
¹⁰ Јн. 3: 5.
¹¹ 1 Кор. 2: 4-5.
¹² Мат. 26: 26-28; Лк. 22: 19-20; Јн. 6: 56.
¹³ Philip Schaff, "Homily XLVI of the Gospel of John," *NPNF*, First Series, Vol. XIV, стр. 166-167.
¹⁴ Јаковљ. 5: 13-15.
¹⁵ Рим. 2: 25-29, 4: 11-12.
¹⁶ Јн. 20: 23.
¹⁷ Пост. 2: 24; Мат. 19: 4-6.
¹⁸ Пост. 1: 27-28.
¹⁹ Пост. 14: 18; Пс. 110: 4; Јевр. 4: 14, 7: 28; Мар. 3: 14-15; Мат. 28: 16-20.
²⁰ Alexander Schmemmann, *The Eucharist*, стр. 115.
²¹ Рим. 2: 1-16.
²² 1 Кор. 2: 6-7.
²³ Мат. 7: 1-2.
²⁴ Lazar Puhalo, *The Soul, the Body and Death*, стр. 45.
²⁵ Jerry Falwell, ed. with Ed Dobson and ed Hindson, *The Fundamentalist Phenomenon: The Resurgence of Conservative Christianity*, стр. 21.
²⁶ D. Guthrie, *The New Bible Commentary*, стр. 1080.
²⁷ Пс. 84: 10.
²⁸ Рим. 8: 24.
²⁹ „Православље вјерује да спасење није везано у истој мјери за негативну, колико је везано за позитивну реалност: спасење није базирано само на томе да се ослободи ђаволских стега и његове надмоћи да нас наводи на гријех, смрт и пропадљивост, него се односи на нашу заједницу са Богом.“ Maximos Aghiorgoussis, „The Theology and Experience of Salvation,“ *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXII, Winter 1977, No. 4, стр. 414.
³⁰ Stavropoulos, стр. 54.
³¹ Мат. 16: 27; 25: 34.
³² Јаковљ. 1: 12; Откр. 3: 5.
³³ Откр. 21: 4.
³⁴ Schaff, "Homily XL," стр. 147.
³⁵ Мат. 25: 41.
³⁶ Schaff, "Homily XXIII on Matthew," *NPNF* Vol. X, стр. 161.
³⁷ Јн. 12: 48.
³⁸ Рим. 12: 4-8.
³⁹ Мат. 28: 20; 2 Кор. 1: 3-5.

⁴⁰ Рим. 1: 19-20.

⁴¹ 2 Кор. 1: 10.

⁴³ Исто, стр. 365.

Четврто поглавље

⁴² Toal, vol. one, стр. 13.

¹ Photios Kontoglou, Ekphrasis, стр. 180.

² Chase, Ch 27, стр. 406.

³ Schaff, "Homily XXIII (7) on Matthew," стр. 161.

⁴ _____, Chrysostom, "Homily III on Philipians," Vol. XIII, стр. 196.

⁵ _____, "Two Exhortations to Theodore after his Fall," Letter 1 (19).

⁶ Panagiotis Trembelas, *Dogmatics*, Vol. 3, 410-411, Vasilladis, стр. 429.

⁷ Shaff, Vol. XIII, стр. 197.

⁸ Philip Schaff and Henry Wace, ed., Archibald Robertson, special ed. "Against the Heathen," *NPNF*, Vol. IV, St. Athanasius: Select Works and Letters, стр. 21-22.

⁹ G. E. H. Plamer, Philip Sherrard, Kallistos Ware, "The Raising of the Intellect," *Philokalia: The Complete Text*, Vol. Three, Ch IV, стр. 312, 63.

¹⁰ Chase, Ch 25, 398; Ch 11, стр. 350.

¹¹ Schaff, Vol. XIII, стр. 196.

¹² A. M. Allchin, intro & ed, "The Scourge of Love," *Daily Readings with St. Isaac of Syria* [Nineveh], стр. 83

¹³ Scharff and Wace, "On the Incarnation of the Word," *NPNF*, Vol. IV, стр. 50.

¹⁴ Schaff, Homily V (11), "On the Statutes," Vol. VIII, стр. 374-375.

¹⁵ Puhalo, стр. 45.

¹⁶ Schaff and Wace, Homily VI (3) "The Hexameron [Six Days]," *NPNF*, Vol. VIII, *St. Basil: Letters & Select Works*, стр. 269.

У српском преводу коришћени су следећи библијски преводи: за Стари Завјет коришћен је Данићићев превод. За цитате из Новог Завјета коришћен је превод Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве из 1995. године.

ЛІТЕРАТУРА

- Aghiorgoussis, Maximos, "The Theology and Experience of Salvation," *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. XXII, Winter 1977, No.4.
- Allchin, A.M., *Daily Readings with St. Isaac of Syria* [Nineveh], Springfield: Templegate Publ, 1989
- Anderson, David and John Erickson. *The Services of Christmas: The Nativity of our Lord God and Savior Jesus Christ*. Syosset, New York: Orthodox Church in America, 1981
- Backman, Milton V. Jr. *Christian Churches of America, Origins and Beliefs*. Utah: Brigham Young University Press, 1976.
- Bettenson, Henry, ed. *The Early Christian Fathers*. London: Oxford University Press, 1956.
- Chase, Frederic H. Jr., trans. *The Fathers of The Church: Saint John of Damascus Writings*, Vol. 37, Washington, D.C.: CUA Press, 1958
- Chrysostomos, Archimandrite, trans. "The Evergetinos Passions and Perfection in Christ," *The Ancient Fathers of the Desert*. Brookline: Hellenic College Press, 1980.
- Cronk, George. *The Message of the Bible: An Orthodox Perspective*. Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press, 1982.
- Dunlop, Olga. *The Living God: A Catechism for the Christian Faith*. Two volumes. Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press, 1989.
- Dunstan, J. Leslie, ed. *Protestantism*. New York: George Braziller, 1962.
- Falwell, Jerry, ed. with Ed Dobson and Ed Hindson. *The Fundamentalist Phenomenon*. New York: Doubleday & Company, Inc., 1981.
- Guthrie, D., J.A. Motyer, A.M. Stibbs, D.J. Wiseman, eds. *The New Bible Commentary*, Rev. Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1970.
- Halley, Henry H. *Halley's Bible Handbook*, 24th ed. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1965.
- Haverstick, John. *The Progress of the Protestant: A Pictorial History from the Early Reformers to Present Ecumenism*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1968.
- Kontoglou, Photios. *Ekphrasis*, 3rd ed., Vol.1. Athens: Astir Press, 1993.
- Lossky, Vladimir. *Orthodox Theology: An Introduction*. Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press, 1978.
- Mary, Mother and Archimandrite Kallistos Ware. *The Lenten Triodion*. South Canaan, Pennsylvania: St. Tikhon's Seminary Press, 1994.
- Nellas, Panayiotis. *Deification in Christ: The Nature of the Human Person*. Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press, 1987.
- Nicozisin, George and Freida Upson. *The Sacraments of the Orthodox Church*. Greek Orthodox Archdiocese of North and South America, 1973.
- Order of the Divine and Holy Liturgy*. Brookline, Massachusetts: Holy Cross Orthodox Press, 1987.
- Palmer, G.E.H., Philip Sherrard, Kallistos Ware, *Philokalia: The Complete Text*,

-
- Vol. Three, Boston: Faber and Faber, 1986.
- Papadopoulos, Gerasimos. *Orthodoxy: Faith and Life, Christ in the Life of the Church*. Brookline, Mass: Holy Cross Orthodox Press, 1981
- Puhalo, Lazar. *The Soul, the Body and Death*. Canada: Synaxis Press, 1985.
- Schaff, Philip, ed. St. Chrysostom: "On the Statutes," *Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, First Series, Vol. VIII, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans's Publ, 1989.
- _____. "Two Exhortations to Theodore after his Fall," Buffalo, NY Christian Literature Publishing Co, 1889.
- _____. Chrysostom: "Homilies on the Gospel of St. Matthew," Vol. X, 1991.
- _____. Chrysostom: "Homilies on Philipians," Vol. XIII, 1983.
- _____. "Homilies on the Gospel of St. John & the Epistle to the Hebrews Vol. XIV, 1989
- Schaff, Philip, & Henry Wace, ed. "Athanasius: Select Works and Letters," *NPNF*, Second Series, Vol. IV, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans's Publ, 1980.
- _____. "Gregory Nazianzen: The Second Oration on Easter," Vol. VII, 1989.
- _____. "St. Basil: Letters and Select Works," Vol. VIII, 1983
- Schmemmann, Alexander. *The Eucharist*. Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press, 1988.
- Smith, R. Payne, trans. *Commentary on the Gospel of St. Luke*, by St. Cyril of Alexandria, Studion Publishers, 1983.
- Stavropoulos, Christoforos. *Partakers of Divine Nature*. trans. Stanley Harakas. Minneapolis: Light and Life Publishing Company, 1976.
- Toal, M.F., trans and ed. *The Sunday Sermons of the Great Fathers*. Four volumes. Chicago: Henry Regnery Co. London: Longmans, Green, 1957.
- Trembelas, Panagiotis. *Dogmatics of the Orthodox Catholic Church*, Vol. 3, Athens: O Sotir, 1968.
- Vassiliadis, Nikolaos P. *The Mystery of Death*. trans. Fr. Peter A. Chamberas. Athens: The Orthodox Brotherhood of Theologians, "The Savior," 1993.
- Velimirovic, Bishop Nikolai. *The Prologue From Ochrid: Lives of the Saints and Homilies for Every Day in the Year*. trans. Mother Maria. Four parts. Birmingham, England: Lazarica Press, 1985
- Ware, Kallistos. *The Orthodox Way*. Revised Edition. Crestwood, NY: St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary, 1995.